

Application Form Of ISSN Request

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INDIA

— ID of Application Request : * _____
75210

— Is this title an already Published or a new Title * _____
New title

— Serial title _____
Title : * **झेप ZEP**

— Year (Starting year of requesting publication) _____
Year : * **2024**

— Frequency of the publication _____
How often is the serial published Frequency* : **Annual**
If Other please specify :

— Publication format _____
Format of this publication : * **Online**
RNI Number :

— Publication url _____
URL : * **https://stcmahilaarts.ac.in/**
Username :
Password :

— Related Subject and Title [e.g is supplement to] _____
Subject : * **Multidisciplinary Subjects**

— Language edition _____
Language/s : * **Marathi**

— Publisher's details _____

Owner Name/ Responsible Person Name : * **Dr. Kailas Chavhan**
(Same person address proof to be submitted along with application)

Name of Issuing/ Publishing body : **Dr. Kailas Chavhan**
(If you are applying for an ISSN on behalf of the publisher)

E-mail : * **kailas.chavhan651@gmail.com**

Mobile : **8149348375**

Address line 1 : * **At. Post Taluka Shahada, District- Nandurbar**

Town / City :
Town / City
Pin Code : *

Shahada
Shahada
425409

State : *

Maharashtra

Additional information :

College magazine Published Online from 2017 by Dr. Kailas Ratilal Chavhan

I confirm that I have read and agree to the terms and conditions.

Applicant Signature

Chavhan

In order to obtain an International Standard Serial Number (ISSN) for your serial please take the print out of submitted online application form and send it to:

The Head
National Science Library
Indian National Center for ISSN
c/o NIScPR, 14 Satsang Vihar Marg
New Delhi - 110067

Print

Shahada Taluka Educational Society & Co-Op. Educational Society Ltd's
Senior Arts Mahila Mahavidyalaya,
 Shahada, Dist – Nandurbar
 (Permanently Affiliated To S.N.D.T. Women's University, Mumbai)
 (NAAC Reaccredited Grade – “B” CGPA 2.07)

Prof. Dr. I. J. Patil
 (M.Sc Ph.D)
Principal

Phone No.- 02565-223532
 Website: www.stcmahilaarts.ac.in
 Email ID - artsshahada070@gmail.com
 College Code-B.A.-070, B.C.A.-267

Shri. Motilal F. Patil
 (M.Sc. Agri.)
Chairman

O/W No:- 442/2025-2026

Date:- 16/04/2026

TO WHOM IT MAY CONCERN

Authorization for ISSN Application and Appointment of Publisher

This is to certify that Senior Arts Mahila Mahavidyalaya, Shahada, managed by the Shahada Taluka Educational Society and Cooperative Educational Society Limited, is the official publisher of the college magazine/research journal titled “ZEP”.

I, Dr. I. J. Patil, in my capacity as the Principal of this institution, hereby authorize Dr. Kailas Ratilal Chavhan, Assistant Professor and IQAC Coordinator, to act as the Publisher and Editor for the purpose of obtaining the e-ISSN (and/or p-ISSN) from the National Centre for ISSN.

He is authorized to sign all necessary documents, manage the online application portal, and correspond with the ISSN International Centre on behalf of the college.

Details of the Editorial Board:

Sr. No.	Name	Designation	Role in Magazine / Journal	Mobile Number	Email Id
1.	Dr. Ishvar Jadhav Patil	Principal	Guest Editor & Chief	94218 88133	ijpatil.shahada@gmail.com
2.	Dr. Kailas R. Chavhan	Assistant Professor	Editor & Publisher	81493 48375	kailas.chavhan651@gmail.com
3.	Mr. Pratik Ishvar Patil	Assistant Professor	Co-editor	72763 71593	pratikp1593@gmail.com
4.	Dr. Mangla S. Chaudhary	Assistant Professor	Associate Editor	96891 59687	mangalachaudhari17@gmail.com
5.	Dr. Santosh B. Tamkhane	Assistant Professor	Associate Editor	90111 01061	Santosh.b.tamkhane16@gmail.com
6.	Miss. Mangala G. Patil	Assistant Professor	Section Editor	97673 71358	mangalapatil119@gmail.com
7.	Mr. Devchand P. Padvi	Assistant Professor	Section Editor	94048 15034	devachandpadvi@gmail.com
8.	Mr. Yogesh N. Bhusare	Assistant Professor	Section Editor	90966 40637	bhusareyogesh601@gmail.com
9.	Kumari Neha M. Jadhav	Student	Ambasador	82650 98394	nehajadhav182005@gmail.com
10.	Kumari Manasvi K. Patil	Student	Ambasador	9699277161	patilmanasvi329@gmail.com

This authorization remains valid until the completion of the registration process or until further notice.

Yours faithfully,

(Signature & Stamp)

Dr. I. J. Patil

PRINCIPAL

Senior Arts Mahila Mahavidyalaya, Shahada,
 Shahada Taluka Educational Society & Co-Operative Educational Society Limited's
 Senior Arts Mahila Mahavidyalaya
 Taluka- Shahada, Dist. Nandurbar

Journal Particulars

Title	ज्ञेप Zep
Frequency	Annual
ISSN	xxxx-xxxx
Publisher Name	Dr. Kailas Ratilal Chavhan
Publisher Address	At. Po. Tal. Shahada, Dist- Nandurbar, Pin-425409
Starting Year	2024
Subject	Multidisciplinary
Language	Marathi (Multiple- Marathi, English, Hindi)
Publication Format	Online
Email id	kailas.chavhan651@gmail.com
Mobile No.	8149348375

Shahada Taluka Educational Society and Co-Operative Educational Society Limited's
Permanently Affiliated To S.N.D.T. Women's University, Mumbai

Senior Arts Mahila Mahavidyalaya, Shahada,

(NAAC Accredited Cycle-2, Grade B C.G.P.A. 2.07)

Phone No.- 02565-223232 College Code - B.A.- 070, B.C.A.- 267

Email: artsshahada070@gmail.com Website: www.stcmahilaarts.ac.in

CONTACT

+91-8149348375

kailas.chavhan651@gmail.com

9, Vishwakaramarati, M.G. Hsg. Soc.,
SHAHADA, District-Nandurbar- 425409

www.reallygreatsite.com

EDUCATION

2011 - 2018

KBC NMU UNIVERSITY

• DOCTOR OF PHILOSOPHY

2005 - 2007

PUNE UNIVERSITY

• MASTER OF ARTS
• ECONOMICS - B+

SKILLS

- Project Management
- Public Relations
- Teamwork
- Time Management
- Leadership
- Effective Communication
- Critical Thinking

LANGUAGES

- English (Fluent)
- Hindi (Fluent)
- Marathi (Basics)
- Gujrathi (Home-In House)

E-ISSN APPLICATION : ZEP - झेप

ACKNOWLEDGEMENT (ENGLISH)

To,

All Esteemed Readers, Students, Teachers, Parents, and Well-wishers,

It gives me immense pleasure to present the electronic edition of our annual college magazine, 'Zhep', published by Senior Arts Mahila Mahavidyalaya, Shahada (run by Shahada Taluka Education Society and Co-operative Education Society Ltd.). Affiliated with Shreemati Nathibai Damodar Thackensey (SNDT) Women's University, Mumbai, our college has consistently strived for academic excellence, as reflected in our NAAC 'B' Grade (CGPA 2.07) accreditation.

Since the academic year 2015-26, we have been regularly publishing this magazine in digital format. Moving forward, we have applied for an E-ISSN this year. According to the regulatory guidelines, we expect to receive the E-ISSN within a month.

This electronic copy is a testament to the creative expressions of our students and the dedication of our faculty. It is a matter of great pride for me to hand over this digital edition to all our students, teachers, parents, and the members of the Management Committee. I extend my heartfelt gratitude to everyone who has contributed to this journey.

Sincerely,

(Signature)

Prof. Dr. Kailas Ratilal Chavhan

Editor and Publisher, 'Zhep' Magazine

Senior Arts Mahila Mahavidyalaya, Shahada.

कृतज्ञता पत्र (मराठी)

प्रती,

सन्माननीय वाचक, विद्यार्थी, शिक्षक, पालक आणि हितचिंतक,

शहादा तालुका एज्युकेशन सोसायटी आणि को-ऑपरेटिव्ह एज्युकेशन सोसायटी लिमिटेड संचलित, सिनिअर आर्ट्स महिला महाविद्यालय, शहादा अंतर्गत आमचे वार्षिक नियतकालिक 'झेप' आपल्यासमोर सादर करताना मला अतिशय आनंद होत आहे. श्रीमती नाथीबाई दामोदर ठाकरसी (SNDT) महिला विद्यापीठ, मुंबईशी कायम संलग्न असलेल्या आमच्या महाविद्यालयाने शैक्षणिक गुणवत्तेत नेहमीच सातत्य राखले आहे, ज्याची प्रचिती 'नेक' (NAAC) कडून प्राप्त 'B' श्रेणी (CGPA 2.07) वरून येते.

शैक्षणिक वर्ष 2025-26 पासून आम्ही हे नियतकालिक सातत्याने ई-स्वरूपात प्रकाशित करत आहोत. यावर्षी आपण एक पाऊल पुढे टाकत E-ISSN प्राप्त करण्यासाठी रीतसर अर्ज केला असून, संबंधित संस्थेच्या नियमानुसार पुढील एका महिन्यात तो प्राप्त होईल अशी आम्हाला खात्री आहे.

हे नियतकालिक म्हणजे आमच्या विद्यार्थिनींच्या कल्पकता आणि सृजनशीलतेचा आरसा आहे. हे डिजिटल संकलन विद्यार्थी, शिक्षक, पालक आणि व्यवस्थापन मंडळाच्या सर्व सदस्यांना समर्पित करताना मला मनापासून आनंद होत आहे. आपल्या सर्वांचे सहकार्य आणि प्रेरणेबद्दल मी कृतज्ञता व्यक्त करतो.

आपला नम्र,

(स्वाक्षरी)

प्रा. डॉ. कैलास रतिलाल चव्हाण

संपादक व प्रकाशक, 'झेप' नियतकालिक

सिनिअर आर्ट्स महिला महाविद्यालय, शहादा.

मा. संस्थाध्यक्षांचे मनोगत

वनश्री तात्यासो.श्री.मोटिलाल फकिरा पाटील

(एम.एस्सी.अॅग्री)

शिक्षण हे केवळ ज्ञानप्राप्तीचे साधन नसून व्यक्तिमत्त्व विकासाचे, सामाजिक भान जागृत करण्याचे आणि राष्ट्रनिर्मितीचे प्रभावी माध्यम आहे. विशेषतः स्त्री शिक्षण हे समाजाच्या सर्वांगीण प्रगतीचे मूळ आहे. या उदात्त विचारातून सिनिअर आर्ट महिला महाविद्यालय, शहादा या महाविद्यालयाची वाटचाल सुरु झाली आणि आज हे महाविद्यालय नंदुरबार जिल्ह्यातील स्त्री शिक्षणाचे एक सशक्त केंद्र म्हणून नावारूपास आले आहे, ही आमच्यासाठी अत्यंत अभिमानाची बाब आहे.

आपल्या नियतकालिकाच्या या अंकाच्या माध्यमातून सर्व वाचकांशी संवाद साधतांना मला अत्यंत आनंद होत आहे. हे नियतकालिक म्हणजे केवळ महाविद्यालयीन उपक्रमांचे दस्तऐवजीकरण नसून विद्यार्थिनी, प्राध्यापक, कर्मचारी आणि समाज यांच्यातील बौद्धिक व सांस्कृतिक संवादाचे प्रभावी व्यासपीठ आहे. महाविद्यालयातील शैक्षणिक, सांस्कृतिक, क्रीडा, सामाजिक तसेच संशोधनात्मक कार्याचा आरसा म्हणजे हे नियतकालिक होय.

महाविद्यालयातील कला शाखेच्या माध्यमातून विद्यार्थिनींमध्ये मानवी मूल्यांची जपणूक, सामाजिक जाणीव, विवेकशीलता आणि सृजनशीलता विकसित करण्याचा सातत्यपूर्ण प्रयत्न केला जातो. अभ्यासक्रमाबरोबरच विविध सहशैक्षणिक व उपक्रमशील कार्यक्रमांच्या माध्यमातून विद्यार्थिनींचा सर्वांगीण विकास साधला जात आहे. राष्ट्रीय सेवा योजना (NSS), सांस्कृतिक मंडळ, क्रीडा विभाग, महिला सक्षमीकरण कार्यक्रम, व्यक्तिमत्त्व विकास शिबिरे, व्याख्याने व कार्यशाळा यांमुळे विद्यार्थिनींच्या नेतृत्वगुणांना चालना मिळत आहे.

आजच्या स्पर्धात्मक युगात शिक्षण क्षेत्रात सतत बदल होत आहेत. माहिती-तंत्रज्ञान, संशोधन, नवोन्मेष आणि कौशल्याधिष्ठित शिक्षण यांना अनन्यसाधारण महत्त्व प्राप्त झाले आहे. या बदलत्या शैक्षणिक परिदृश्याशी सुसंगत राहण्यासाठी महाविद्यालयाने आधुनिक अध्यापन पद्धती, डिजिटल साधनांचा वापर आणि गुणवत्तावृद्धीसाठी विविध उपक्रम राबविले आहेत. प्राध्यापकवर्गाचे सातत्यपूर्ण प्रशिक्षण, अभ्यासपूर्ण अध्यापन आणि विद्यार्थिनी-केंद्रित दृष्टीकोन यामुळे शिक्षणाची गुणवत्ता टिकवून ठेवण्यात महत्त्वाची भूमिका बजावली जात आहे.

या यशस्वी वाटचालीमागे महाविद्यालयाच्या प्राचार्यांचे सक्षम नेतृत्व, प्राध्यापक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांची निष्ठा, विद्यार्थिनींची जिद्द आणि पालकांचा विश्वास हे सर्व घटक तितकेच महत्त्वाचे आहेत. सर्वांच्या संयुक्त प्रयत्नांमुळेच महाविद्यालय शैक्षणिक, सामाजिक आणि सांस्कृतिक क्षेत्रात आपली वेगळी ओळख निर्माण करू शकले आहे.

भविष्यात हे महाविद्यालय अधिक गुणवत्तापूर्ण, संशोधनाभिमुख आणि समाजाभिमुख शिक्षण देणारी संस्था म्हणून विकसित व्हावे, ही आमची ठाम भूमिका आहे. स्त्री शिक्षणाच्या माध्यमातून सक्षम, स्वावलंबी, नैतिक मूल्यांनी समृद्ध आणि सामाजिक जबाबदारीची जाणीव असलेली पिढी घडवणे हेच आमचे अंतिम उद्दिष्ट आहे.

या नियतकालिकाच्या निर्मितीत योगदान देणाऱ्या संपादक मंडळाचे, लेखकांचे, मार्गदर्शकांचे आणि सर्व सहभागींचे मी मनापासून अभिनंदन करतो. हे नियतकालिक अधिकाधिक दर्जेदार, विचारप्रवर्तक आणि प्रेरणादायी ठरो, अशी सदिच्छा व्यक्त करतो. शेवटी, महाविद्यालयाच्या उज्वल भवितव्यासाठी आणि विद्यार्थिनींच्या यशस्वी वाटचालीसाठी सर्वांनी एकत्र येऊन कार्य करावे, हीच अपेक्षा व्यक्त करतो.

मा. प्राचार्यांचे मनोगत

प्राचार्य डॉ. आय.जे.पाटील

(एम.एस्सी., पीएच.डी.)

शिक्षण हे समाजपरिवर्तनाचे सर्वात प्रभावी साधन आहे. विशेषतः स्त्रीशिक्षण हे कुटुंब, समाज आणि राष्ट्राच्या प्रगतीचे मूलभूत अधिष्ठान आहे. या उदात्त विचारांना अनुसरून २९ जून २००९ सालामध्ये सीनियर आर्ट्स महिला महाविद्यालय, शहादा या शिक्षणसंस्थेची स्थापना करण्यात आली. मागील दोन दशकांहून अधिक कालावधीत या महाविद्यालयाने ज्ञानदान, संस्कार घडविणे आणि विद्यार्थिनींना सक्षम नागरिक घडविण्याचे कार्य सातत्याने केले आहे, याचा आम्हाला सार्थ अभिमान आहे.

आजच्या वेगाने बदलणाऱ्या युगात शिक्षणाची संकल्पना केवळ पदवीपुरती मर्यादित राहिलेली नाही. विद्यार्थिनींच्या सर्वांगीण विकासासाठी बौद्धिक, सांस्कृतिक, सामाजिक, नैतिक आणि भावनिक पैलूंना समान महत्त्व देणे आवश्यक झाले आहे. आमचे महाविद्यालय हीच भूमिका केंद्रस्थानी ठेवून अध्यापन, सहशैक्षणिक व पाठ्येतर उपक्रमांचे नियोजन करते. ग्रामीण व आदिवासी भागातील मुलींना उच्च शिक्षणाची संधी मिळावी, आत्मविश्वास वाढावा आणि त्या स्वावलंबी व्हाव्यात, हा आमच्या कार्यामागील मुख्य उद्देश आहे.

आजच्या स्पर्धात्मक युगात विद्यार्थिनींनी केवळ परीक्षेत यश मिळवणे पुरेसे नाही, तर जीवनातील विविध आव्हानांना सामोरे जाण्याची तयारीही आवश्यक आहे. संवादकौशल्य, नेतृत्वगुण, निर्णयक्षमता, सामाजिक भान आणि नैतिक मूल्ये या सर्वांचा विकास शिक्षण प्रक्रियेतून व्हावा, यासाठी आमचे महाविद्यालय सतत प्रयत्नशील आहे. विविध कार्यशाळा, परिसंवाद, शिबिरे, राष्ट्रीय सेवा योजना (NSS), सांस्कृतिक कार्यक्रम, क्रीडा स्पर्धा यांच्या माध्यमातून विद्यार्थिनींमध्ये सामाजिक बांधिलकी निर्माण करण्याचा प्रयत्न केला जातो.

स्त्रीशक्ती ही राष्ट्रशक्ती आहे. शिक्षित स्त्री ही केवळ स्वतःचे आयुष्य उजळवत नाही, तर संपूर्ण पिढीला दिशा देते. ही जाणीव ठेवून आमच्या महाविद्यालयातील प्रत्येक उपक्रम राबविला जातो. अनेक विद्यार्थिनी आज शिक्षण, प्रशासन, समाजसेवा, कला, संशोधन अशा विविध क्षेत्रांत यशस्वीपणे कार्यरत आहेत, ही बाब आमच्यासाठी अत्यंत समाधानकारक आहे.

या महाविद्यालयाच्या प्रगतीमागे समर्पित प्राध्यापकवर्ग, मेहनती शिक्षकेतर कर्मचारी, पालकांचे सहकार्य आणि विद्यार्थिनींची जिद्द यांचा मोलाचा वाटा आहे. सर्वांच्या एकत्रित प्रयत्नांतूनच ही शैक्षणिक वाटचाल यशस्वी झाली आहे. बदलत्या काळानुसार शिक्षणपद्धतीत नवकल्पना स्वीकारत, तंत्रज्ञानाचा योग्य वापर करत, गुणवत्ता वृद्धिंगत करण्यावर आमचा भर राहिला आहे.

शिक्षण ही अखंड प्रक्रिया आहे. ज्ञानाच्या या प्रवासात प्रत्येक विद्यार्थिनीने सतत शिकत राहावे, स्वतःमधील क्षमतांचा शोध घ्यावा आणि समाजाच्या प्रगतीसाठी योगदान द्यावे, हीच आमची प्रेरणा आहे. सीनियर आर्ट्स महिला महाविद्यालय, शहादा भविष्यातही स्त्रीशिक्षणाच्या क्षेत्रात आपले कार्य अधिक व्यापक व प्रभावीपणे करेल, असा मला पूर्ण विश्वास आहे.

या नियतकालिकाच्या निर्मितीसाठी परिश्रम घेतलेल्या संपादक मंडळाचे, मार्गदर्शक प्राध्यापकांचे आणि सहभागी सर्व विद्यार्थिनींचे मी मनःपूर्वक अभिनंदन करतो. 'झेप' नियतकालिक वाचकांच्या मनात विचारांची नवी दारे उघडेल आणि प्रेरणादायी ठरेल, अशा सदिच्छा व्यक्त करतो.

विनम्र

श्रीशुक्ला

सन २०२४-२५ या वर्षातील

शिक्षण, साहित्य, विज्ञान-तंत्रज्ञान, कला, क्रिडा,
सहकार, सामाजिक, राजकीय, जागतिक स्तरावरील,
भारतातील, महाराष्ट्रातील व देशा संरक्षणार्थ राहीद झालेल्या

ज्या महान विभूती पंचतत्त्वात विलिन झाल्यात

तसेच राहादा तालुका एज्युकेशनल सोसायटी अँड
को-ऑप.एज्युकेशन सोसायटी लि., राहादा संचलित

शिक्षण संकुलातील - शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी,

संकुलाचे सभासद, ज्ञात-अज्ञात कर्मचारी,

हितचिंतक व आप्त स्तरीयांपैकी

ज्या व्यक्ती दिवंगत झाल्यात त्या सर्वांना

भावपूर्ण श्रद्धांजली...!

परमेश्वर मृतात्म्यांना चिरंदाती देवी...!

महाविद्यालयीन दिन विशेष (Academic Calender 2024-25)

Sr. No.	Date	Department	Activity
1	10 June-2024	College Opening	
July-2024			
2	02/07-2024	Vishakhacommittee	Vishakhacommittee Constituted
3	27/07/2024	Economics Department	Online Multiple Choice Questions Based on SetuSyllbus
4	30/07/2024	N.S.S. Unit	Tree Pantation At Adopted VilegeSonavad
August-2024			
6	01/08/2024	History Department	LokmanyaTilak Death anniversary and AnnabhausatheJayantiCelebretions
7	09/08/2024	Student DevlopmentCommittee	Celebrating Word Tribal Day
8	August-2024	Student DevlopmentCommittee	Welcome Ceremony
9	12/08/2024	N.S.S. Unit	World Youth Day
10	15/08/2024	N.S.S. Unit	Independence Day
11	17/08/2024	Economics Department	Entrepreneurship Awareness Program.
12	20/08/2024	N.S.S. Unit	Goodwill Day (Sadbhavna divas)
13	21/08/2024	Marathi Department	Shravan Sari Shabdhanase (KavyaVachan)
14	August-2024	Economics Department	Maharashtra Economics Survey 2024-Seminar
September-2024			
15	September-2024	History Department	Historical Field Visit
16	08/09/2024	N.S.S. Unit	World Literacy Day
17	09/09/2024 to 12/09/2024	All College	Ganesh Festival (4 Day)
18	14/09/2024	Hindi Department	KavyaVachanSpardha
19	24/09/2024	N.S.S. Unit	N.S.S. day Celebration
20	Sept/Oct. 2024	N.S.S. Unit	AbhijeetVakritwa Trophy (AbhijeetvakritwaSprdha)
21	September-2024	Student DevlopmentCommittee	Youth Festival
22	14/09/2024	Economics Department	Research Methods Workshop
23	23/09/2024	Marathi Department	EktarivovAnubhavavi (AbhangVachan)
24	20/09/2024 to 30/09/2024	College Level Internal Exam	
October-2024			
25	01/10/2024	Sports Committee	MarathanCompitation
26	02/10/2024	History Department	Mahatma Gandhi Jayanti
27	Oct-2024	Student Development Committee	JagarsriShakticha
28	11/10/2024	B.C.A. Department	Poster Presentation (EY.SY.)
29	15/10/2024	Marathi Department	VachanPrerna Divas (PustakParikshan)
30	29/10/2024	B.C.A. Department	National International IP Laws
30	29/10/2024 to 17/10/2024	Diwali Vacation	
	07/11/2024	B.C.A. Department	Procedure & ORIP Registration
31	15/11/2024	Student Development Committee	BirasaMundaJayanti

धन्य धन्य हे मन्हाटी।
ब्रह्मविद्येची ळक्षयटी।
हा द्वार शिलेचा पोटी।
परिशु जोडीला।।
हा पल्लवीचा चिंतामणी।
मोक्ष गिबसला आंगणी।
आपु रे पवित्र थाणी।
ऐसे चि आहे।।

मराठी विभाग

विभागीय संपादक

सहा.प्रा.डॉ. मंगला एस. चौधरी • सहा.प्रा. प्रतिक आय. पाटील

यामध्ये AI उपयुक्त ठरत आहे. वेळेवर निदान झाल्यामुळे अनेक जीव वाचू शकतात.

४. महिलांची उद्योजकता:

आज अनेक महिला AI चा वापर करून स्वतःचा व्यवसाय उभारत आहेत. ग्राहकांचा कल ओळखणे, उत्पादन सुधारणा, ऑनलाइन विक्री, या सगळ्यात AI मदत करतो.

पण सगळेच सोपे आहे का?

उत्तर आहे, नाही.

AI सोबत काही गंभीर प्रश्नही येतात, विशेषतः महिलांसाठी.

१. पक्षपाताचा धोका:

AI ज्या डेटावर शिकतो, तो डेटा जरच पक्षपाती असेल, तर AI चे निर्णयही अन्यायकारक होऊ शकतात. काही वेळा नोकरीच्या निवडीत किंवा कर्ज देताना महिलांकडे दुर्लक्ष होऊ शकते.

२. डिजिटल दरी:

आजही अनेक महिलांकडे स्मार्टफोन, इंटरनेट किंवा तांत्रिक प्रशिक्षण नाही. विशेषतः ग्रामीण भागातील महिलांसाठी ही मोठी अडचण आहे.

३. कौशल्यांची कमतरता:

AI क्षेत्रात टिकण्यासाठी सतत नवीन कौशल्ये शिकावी लागतात. अनेक महिलांना वेळ, पैसा किंवा मार्गदर्शनाच्या अभावामुळे हे शक्य होत नाही.

४. नोकरीची अनिश्चितता:

ऑटोमेशनमुळे काही पारंपरिक नोकऱ्या कमी होत आहेत. या क्षेत्रांत महिलांची संख्या मोठी असल्याने त्याचा परिणाम त्यांच्यावर जास्त होऊ शकतो.

AI च्या विकासात महिलांचा सहभाग का आवश्यक आहे?

AI जर फक्त एका वर्गाने किंवा एका लिंगाने तयार केला, तर तो सगळ्यांसाठी योग्य ठरणार नाही. महिलांचे अनुभव वेगळे असतात, त्यांच्या गरजा वेगळ्या असतात. त्या दृष्टिकोनाचा समावेश AI मध्ये नसेल, तर तंत्रज्ञान अपूर्ण राहिल.

महिला AI मध्ये सहभागी असतील, तर ते तंत्रज्ञान अधिक संवेदनशील, समतोल आणि मानवी बनेल.

पुढचा मार्ग काय असावा?

आपण काही ठोस पावले उचलली पाहिजेत.

- मुलींना लहानपणापासून विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाशी मैत्री करायला प्रोत्साहन देणे
- महिलांसाठी AI आणि डिजिटल कौशल्यांचे विशेष प्रशिक्षण कार्यक्रम
- यशस्वी महिलांनी इतर महिलांना मार्गदर्शन करणे
- AI धोरणांमध्ये लैंगिक समानतेचा विचार करणे

AI ही केवळ यंत्रांची गोष्ट नाही, ती माणसांची गोष्ट आहे. आणि त्या माणसांमध्ये महिलांचा वाटा नसेल, तर हे भविष्य अपूर्ण ठरेल. AI च्या युगात महिलांनी मागे न राहता, पुढाकार घ्यावा, प्रश्न विचारावेत आणि नेतृत्व करावे. कारण AI चे भविष्य जसे आपण घडवू, तसेच ते असेल आणि त्या भविष्याची निर्मिती महिलांशिवाय शक्य नाही.

- भाषिक चुका सुधारण्यासाठी
- जुन्या साहित्याचे संशोधन आणि संदर्भ शोधण्यासाठी
- अनुवादासाठी (मराठी-इंग्रजी किंवा इतर भाषा)

यामुळे लेखकाचा वेळ वाचतो, आणि तो अधिक सर्जनशील विचार करू शकतो.

AI आणि नव्या पिढीचे लेखन

२१व्या शतकातील नव्या पिढीचे मराठी लेखक डिजिटल जगात वाढले आहेत. त्यांच्यासाठी AI ही भीतीची गोष्ट नसून, एक ओळखीचे साधन आहे.

आज काही तरुण लेखक AI च्या मदतीने -

- मायथॉलॉजीवर आधारित कथा
- विज्ञानकथा
- भविष्यातील समाजावर आधारित कादंबऱ्या लिहीत आहेत.

यामुळे मराठी साहित्याचा विषयविश्व अधिक विस्तारत आहे.

AI मुळे निर्माण होणारी आव्हाने

जिथे संधी आहेत, तिथे धोकेही आहेत.

१. अस्सलपणाचा प्रश्न:

AI निर्मित साहित्य आणि मानवी लेखन यातील फरक ओळखणे कठीण होत आहे. यामुळे साहित्याच्या अस्सलपणावर प्रश्नचिन्ह उभे राहते.

२. सर्जनशीलतेचे अवमूल्यन:

जर साहित्य केवळ निर्मिती मानली गेली, तर भावनिक खोली कमी होण्याचा धोका आहे.

३. भाषेचे सरलीकरण:

AI बहुतेक वेळा सरळ, सोपी भाषा वापरतो. त्यामुळे मराठी भाषेतील सूक्ष्मता, बोलीभाषा आणि सांस्कृतिक संदर्भ मागे पडण्याची शक्यता आहे.

मराठी साहित्याची ताकद आणि AI ची मर्यादा

AI कितीही प्रगत झाला, तरी तो तुकोबांचा अभंग, पु. ल. देशपांडेची विनोदबुद्धी किंवा बाबुराव बागुलांची विद्रोही भाषा पूर्णपणे आत्मसात करू शकत नाही. कारण साहित्य ही केवळ भाषा नसून, ती काळाची आणि माणसाच्या जगण्याची साक्ष असते.

AI आणि मराठी साहित्य यांच्यात संघर्ष नको, तर समन्वय हवा. AI ने लेखकाला बदलू नये, तर त्याला बळ द्यावे. तंत्रज्ञानाने साहित्याला दिशा द्यावी, पण आत्मा हिरावून घेऊ नये.

२१ व्या शतकातील मराठी साहित्य एका वळणावर उभे आहे. एका बाजूला परंपरा आहे, अनुभव आहे, मातीचा गंध आहे; तर दुसऱ्या बाजूला AI, डिजिटल माध्यमे आणि वेगवान जग आहे. या दोन्हींचा संगम साधला, तर मराठी साहित्य अधिक व्यापक, अधिक जागतिक आणि तरीही मुळाशी प्रामाणिक राहू शकते.

शब्द अजूनही माणसाचेच आहेत - AI फक्त त्यांना नवे पंख देतो.

शिक्षक केवळ अभ्यासक्रम शिकवत नाही, तर तो विद्यार्थ्यांच्या भावनिक, सामाजिक आणि नैतिक विकासातही भूमिका बजावतो. वर्गातील वातावरण, अनियोजित प्रश्न, चर्चेतील मतभेद या सर्व गोष्टी शिक्षणाला जिवंत ठेवतात. AI ही मानवी संवेदनशीलता, सहानुभूती आणि प्रेरणा पुनरुत्पादित करू शकत नाही.

जर शिक्षकाची भूमिका फक्त तांत्रिक सहाय्यकापुरती मर्यादित केली, तर शिक्षण एक यांत्रिक प्रक्रिया बनण्याची भीती आहे.

मूल्यमापन आणि परीक्षा : वस्तुनिष्ठता विरुद्ध सर्जनशीलता

AI आधारित मूल्यमापन प्रणाली वेगवान, निष्पक्ष आणि कार्यक्षम असल्याचे सांगितले जाते. बहुपर्यायी प्रश्न, स्वयंचलित उत्तरतपासणी यासाठी AI निश्चितच उपयुक्त आहे.

परंतु शिक्षणाचा उद्देश केवळ योग्य उत्तर शोधणे नसून **मौलिक विचार, तर्कशक्ती आणि सर्जनशील अभिव्यक्ती** विकसित करणे हा आहे. AI बहुतेक वेळा कीवर्ड, रचना आणि पॅटर्न ओळखतो; पण विचारांची खोली आणि वैचारिक धाडस मोजण्यात तो अपुरा ठरतो.

लोक म्हणतात AI कल्पक आहे. ते कविता लिहिते, चित्रे काढते. पण ते जे काही करते ते जुन्या डेटाच्या आधारावर असते. मानवी कल्पकता ही अतार्किक (Irrational) आणि नव्या (Original) विचारांवर आधारित असते. जेव्हा एखादा विद्यार्थी स्वतःची कविता लिहितो, तेव्हा त्यात त्याचे अनुभव आणि वेदना असतात. AI कडे अनुभव नाही, फक्त अंदाज (Prediction) आहे.

बेस्ट फ्रेंड

संजना लक्ष्मण पाटील
एम.ए.

मला वाटायचं तिचं माझ्यावर जिवापाडा प्रेम आहे,
फक्त मी विचारायची देरी आहे,
मलाही ती प्रचंड आवडायची,
जेव्हा ती मला आपला बेस्ट फ्रेंड म्हणायची,
मनातलं गुपित कोडायची,
लाडात येऊन बोलायची, लटकं रागवायची
गप्पा मारायची,
माझ्या कविता ऐकायची,
त्यांना उत्स्फूर्त दाद द्यायची,
माझ्यावर प्रेम करायची...
पण मला माहित नव्हतं ती मला
फक्त आपला बेस्ट फ्रेंड म्हणायची...

AI आणि शिक्षण

अदिती पावरा
एम.ए. - प्रथम वर्ष

ज्ञानाच्या वाटेवर ए.आय.साथी,
विद्यार्थ्यांना मिळे नवी दिशा नाती ।
वैयक्तिक शिकवण, वेगळीच पद्धत,
समज वाढे, दूर होई अडथळता ।
गणित, भाषा, विज्ञान सारे,
ए.आय. शिकवी सोपे करुनी भारी ।
चुका दाखवी, मार्गदर्शन देई,
शिकण्याची गती अधिकच होई ।
ग्रामीण-शहरी भेद मिटवी,
ऑनलाईन शिक्षण सर्वांना मिळावी ।
भविष्यासाठी कौशल्या वाढवी,
ए.आय.शिक्षणाला नवे रूप देई ।

महाराष्ट्रातील सहकारी चळवळ

राजश्री दिलीप ठाकरे

तृतीय वर्ष - अर्थशास्त्र

सहकारी चळवळीच्या प्रगतीत महाराष्ट्र हे सर्व देशात अग्रगण्य राज्य समजले जाते. महाराष्ट्रातील सहकारीचा खास विशेष म्हणजे शेतमालावर प्रक्रिया करणारे सहकारी उद्योग. महाराष्ट्रातील सहकारी साखर कारखाने सहकारी अर्थव्यवस्थेचे बलस्थान म्हणून मानले जाते. सहकारी साखर कारखान्याचा प्रयोग यशस्वी झाल्यानंतर त्याच धर्तीवर सहकारी सूतगिरण्या प्रस्थापित झाल्या. सहकारी साखर कारखाने स्थापन करण्यात महाराष्ट्र आघाडीवर होता तर सहकारी तत्त्वावर डेअरी स्थापन करण्यात गुजरात आघाडीवर होता. गुजरातेतील आणंद येथील अमुल डेअरीने सहकारी दुग्धव्यवसायाची मुहूर्तमेढ घातली. त्याच धर्तीवर गुजरातेत अन्यत्र, महाराष्ट्रात व देशात सहकारी दुग्धव्यवसायाचा प्रसार झाला. स्वातंत्र्याच्या काळात सहकारी उद्योगांना सरकारचे पाठबळ मिळाले याचे कारण सरकारचे आर्थिक धोरण. भारताचे पहिले पंतप्रधान जवाहरलाल नेहरू यांच्या नेतृत्वाखाली भारताने निर्णय घेतला की अमेरिका व पाश्चात्य देशांनी अनुसरलेली मुक्त भांडवली अर्थव्यवस्था किंवा सोविएट युनियन, पूर्व युरोपीय देश यांची साम्यवादी अर्थव्यवस्था या दोन्ही भारताला स्वीकार्य नाहीत. कारण भांडवली अर्थव्यवस्थेत विषमता वाढते तर साम्यवादी अर्थव्यवस्थेत स्वातंत्र्याची गळचेपी होते. म्हणून मिश्र अर्थव्यवस्था व लोकशाही नियोजन यांचा मार्ग भारताने स्वीकारला. मिश्र अर्थव्यवस्थेत सार्वजनिक व खाजगी उद्योगाबरोबर सहकारी उद्योगालाही स्थान मिळाले. त्या वेळी असा विचार होता की सहकारात सार्वजनिक क्षेत्राची सामाजिक बांधिलकी व खाजगी क्षेत्राचे स्वातंत्र्य या दोघाचा उत्कृष्ट समन्वय आहे. त्यामुळे सहकार अर्थव्यवस्थेला योग्य दिशा देऊ शकेल. विशेषतः ग्रामीण अर्थव्यवस्थेत सहकाराला अनन्यसाधारण स्थान आहे. म्हणूनच १९५१ पासून सुरू झालेल्या पंचवार्षिक योजनेत सहकारी क्षेत्राला उत्तेजन देण्यासाठी अनेक कार्यक्रम सुरू करण्यात आले. रिझर्व्ह बँक, नॅशनल को-ऑपरेटिव्ह डेव्हलपमेंट कॉर्पोरेशन, इंडस्ट्रियल फायनान्स कॉर्पोरेशन इत्यादींच्या माध्यमातून सहकाराला भक्कम आर्थिक साहाय्य प्राप्त झाले. सरकारी धोरणानुसार शेती-प्रक्रिया उद्योग सहकारी क्षेत्रासाठी राखून ठेवले. त्यामुळे सहकारी उद्योगांचा जोमाने विकास झाला. सहकारी उद्योगधंदे हे ग्रामीण अर्थव्यवस्थेतली परिवर्तनाचे फार मोठे साधन ठरले. शेतात पिके पिकवणाऱ्या शेतकऱ्याला मालाच्या विक्रीसाठी व प्रक्रियेसाठी खाजगी व्यापाऱ्याकडे व उद्योजकाकडे पाहावे लागत असे. तो देईल तो भाव स्वीकारावा लागे. परंतु आता प्रक्रिया करणाऱ्या कारखान्याच्या मालकीत तो सहभागी झाला. शेतकऱ्याला त्याच्या मालासाठी शक्य तेवढा चांगला भाव देणे हेच सहकारी कारखानदारीचे उद्दिष्ट होते. शेतीमालाची प्रक्रिया झाल्यानंतर जे अधिक मूल्य अस्तित्वात येते (व्हॅल्यू अँडेड) त्याचा तो वाटेकरी झाला. शेतकऱ्याला आर्थिक स्थैर्य व समृद्धी प्रदान करण्याची सहकारी कारखानदारीत फार मोठी शक्ती होती.

भारतातील सहकारी चळवळीचे स्वरूप आणि व्याप्ती : एक अभ्यास

सुषमा ईश्वर सोनवणे
एम.ए.॥, अर्थशास्त्र

* भारतातील सहकारी चळवळीचे स्वरूप आणि व्याप्ती:

* प्रस्तावना : भारतातील सहकारी चळवळ ही ग्रामीण आर्थिक विकासाचा कणा असून, ती केवळ पतपुरवठा न करता कृषी, विपणन, दुग्धव्यवसाय, साखर उद्योग आणि गृहनिर्माण अशा विविध क्षेत्रांत पसरली आहे. १९०४ च्या कायद्यापासून सुरु झालेली ही चळवळ लोकशाही तत्वांवर (स्वैच्छिक सदस्यत्व, एक सदस्य-एक मत) आधारित असून, ती महाराष्ट्रासह देशभरात गरीब व मध्यमवर्गीयांचे जीवनमान सुधारण्यासाठी महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावते.

ऐतिहासिक सुरुवात: १९०४ मध्ये सहकारी पतसंस्था कायदा संमत होऊन या चळवळीची सुरुवात झाली, ज्याचा मुख्य उद्देश शेतकऱ्यांना सावकारी पाशातून मुक्त करणे हा होता.

* व्याप्ती : 1) कृषी व पतपुरवठा: प्राथमिक कृषी पतपुरवठा संस्था (PACS) आणि जिल्हा मध्यवर्ती बँका याद्वारे शेतकऱ्यांना खते, बियाणे आणि पिकासाठी कर्ज उपलब्ध करून दिले जाते. 2) साखर उद्योग: महाराष्ट्र, गुजरात, कर्नाटक या राज्यांत सहकारी साखर कारखाने अत्यंत प्रभावी आहेत. 3) दुग्ध व्यवसाय: अमूल (AMUL) हे भारतातील सहकारी क्षेत्रातील सर्वात मोठे यश असून, यामुळे दुग्ध उत्पादनात क्रांती झाली आहे. 4) ग्राहक संस्था: जीवनावश्यक वस्तू रास्त दरात उपलब्ध करून देण्यासाठी ग्राहक सहकारी संस्था (उदा. गृहनिर्माण संस्था) कार्यरत आहेत.

* सहकाराची वैशिष्ट्ये (स्वरूप): 1) लोकशाही नियंत्रण: सभासद हेच मालक असतात आणि एक व्यक्ती, एक मत या तत्वावर निर्णय घेतले जातात. 2) स्वैच्छिक व खुले सदस्यत्व: जात, धर्म, पंथ यावर भेदभाव न करता कोणालाही सदस्य होता येते. 3) सेवा हेतू: नफ्यापेक्षा सभासदांची सेवा आणि आर्थिक उन्नती हा प्रमुख उद्देश असतो.

* महत्त्व : ग्रामीण भागातील आर्थिक विषमतेत घट. कृषी प्रक्रिया उद्योग, विपणन (मार्केटिंग) आणि रोजगाराच्या संधी उपलब्ध. आत्मनिर्भरता आणि सामूहिक निर्णयप्रक्रियेला प्रोत्साहन.

दमलेल्या बाबांची कहाणी

राणी सुरेश पारधी
एम.ए.-द्वितीय वर्ष

असा कसा बाबा देव लेकराला देतो ?

लवकर जातो आणि उशिरानं येतो...!

एका घरी राहूनिया मनामध्ये धीर,

तुला तुझ्या बाबा नाही मला माझी पोरं...!

बालपण गेले सारे तुझे निसटून,

असे काय तुझ्या माझ्या ओंजळी मधून...!

जरी असे तुझ्या ओठी माझ्यासाठी हसे,

नजरेत तुझ्या काही अनोळखी दिसे...!

तुझ्या जगातून बाबा हरवेल का गं ?

मोठेपणी बाबा तुला आठवेल का गं ?

सासरीला जाता जाता उंबरठ्यामध्ये,

बाबांसाठी येईल का पाणी डोळ्यांमध्ये... ?

भारतातील सहकारी चळवळ एक दृष्टिकोन

हेमलता राजु सामुद्रे
एम.ए.॥, अर्थशास्त्र

* प्रस्तावना :

भारतातील सहकारी चळवळ ही सामाजिक-आर्थिक विकासाची एक महत्त्वाची बोकशाहीवादी चळवळ आहे, जिचा उद्देश सामान्य सभासदांच्या सहकार्यातून सहकारातून समृद्धी (Sahakar-Se-Samruddhi) साधणे हा आहे. १९०४ मध्ये सुरु झालेली ही चळवळ कृषी पतपुरवठा, पणन, दूध प्रक्रिया आणि गृहनिर्माण यांसारख्या क्षेत्रांत कार्यरत असून ग्रामीण अर्थव्यवस्था बळकट करण्यात, विशेषतः शेतकऱ्यांना सक्षम करण्यात ती महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावत आहे.

* भारतातील सहकारी चळवळीचा दृष्टिकोन : १) ऐतिहासिक पार्श्वभूमी व सुरुवात: ब्रिटिश काळात शेतकऱ्यांना सावकारी पाशातून मुक्त करण्यासाठी १९०४ चा पहिला सहकारी संस्था कायदा संमत करण्यात आला. २) मुख्य उद्दिष्टे: सदस्यांच्या सामाजिक आणि आर्थिक कल्याणासाठी संसाधने वाटून घेणे, आर्थिक विषमता कमी करणे आणि एक सर्वासाठी आणि सर्व एकासाठी या तत्त्वावर काम करणे. ३) विविध क्षेत्रांतील विस्तार: भारतात ८.४४ लाखांहून अधिक सहकारी संस्था असून, त्यामध्ये २ नाख पतपुरवठा आणि ६ नाखांहून अधिक गैर-पतपुरवठा संस्था, जसे की डेअरी (अमूल), गृहनिर्माण, मत्स्यव्यवसाय आणि साखर कारखाने कार्यरत आहेत. ४) संघटनात्मक संरचना: हे सहकार क्षेत्र बहुस्तरीय (ग्रामीण ते राष्ट्रीय पातळी) असून, ते स्वयं-व्यवस्थापित आणि लोकशाही-नियंत्रित आहे.

* समकालीन आव्हाने व सुधारणा: १) आव्हाने: अनेक संस्थांमध्ये आर्थिक साक्षरतेचा अभाव, राजकीय हस्तक्षेप आणि ३०% हून अधिक निष्क्रिय सहकारी समित्या ही मुख्य आव्हाने आहेत. २) सुधारणा: ६ जुलै २०२१ रोजी नवीन सहकार मंत्रालयाची (Ministry of Co-Operation) स्थापना करून प्रशासकीय, कायदेशीर आणि धोरणात्मक चौकट मजबूत केली जात आहे. ३) भविष्य: नॅशनल कोऑपरेटिव्ह पॉलिसी (NCP) २०२५ द्वारे २०४७ पर्यंत विकसित भारत बनवण्याचे ध्येय ठेवून सहकार चळवळीला पुनरुज्जीवित केले जात आहे. थोडक्यात, भारतातील सहकारी चळवळ केवळ आर्थिक संस्था नसून ती तळागाळातील लोकांच्या, विशेषतः महिला आणि शेतकऱ्यांच्या सक्षमीकरणासाठी एक भक्कम सामाजिक आधारस्तंभ आहे.

मौर्याला दिलेले शिक्षण हे गुरुकुल परंपरेचे सर्वोत्तम उदाहरण मानले जाते. गुरुकुलातून राज्यशास्त्र, नीतिशास्त्र, युद्धकला, प्रशासन, कूटनीती आणि नेतृत्वगुण यांचे शिक्षण दिले जाई. त्यामुळे राष्ट्राला दूरदृष्टी असलेले, नैतिकदृष्ट्या सक्षम व कर्तव्यनिष्ठ नेतृत्व मिळाले. गुरुकुल पद्धतीने आर्थिक राष्ट्रनिर्मितीलाही हातभार लावला. या पद्धतीत विद्यार्थ्यांना केवळ बौद्धिक शिक्षण न देता कौशल्याधारित व व्यवसायिक शिक्षण दिले जाई. शेती, पशुपालन, हस्तकला, शिल्पकला, व्यापार, आयुर्वेद, खगोलशास्त्र यांचे ज्ञान विद्यार्थ्यांना दिले जात असे. विद्यार्थी आत्मनिर्भर बनत आणि समाजाच्या आर्थिक गरजांमध्ये सक्रिय सहभाग घेत. आत्मनिर्भर नागरिकांमुळे ग्रामव्यवस्था मजबूत झाली आणि राष्ट्राची आर्थिक पायाभरणी भक्कम झाली. आर्थिक स्वावलंबन हे कोणत्याही राष्ट्राच्या सुदृढतेसाठी आवश्यक असल्यामुळे गुरुकुल पद्धतीचा आर्थिक राष्ट्रनिर्मितीतील वाटा महत्त्वपूर्ण ठरतो. नैतिक राष्ट्रनिर्मितीच्या दृष्टीने गुरुकुल पद्धतीचे योगदान सर्वात अधिक महत्त्वाचे मानले जाते. गुरुकुल शिक्षणाने नैतिक मूल्यांना सर्वोच्च स्थान दिले. विद्यार्थ्यांना केवळ अधिकार नव्हे तर कर्तव्यांची जाणीव करून दिली जात असे. सत्यनिष्ठा, प्रामाणिकपणा, संयम, त्याग, सेवा आणि राष्ट्रभक्ती ही मूल्ये विद्यार्थ्यांच्या जीवनाचा अविभाज्य भाग बनत. नैतिकदृष्ट्या सक्षम नागरिक राष्ट्राला अंतर्गत स्थैर्य देतात. त्यामुळे भ्रष्टाचार, अन्याय व अराजकता कमी होण्यास मदत होते. या दृष्टीने गुरुकुल पद्धतीने राष्ट्राच्या नैतिक पायाभरणीत मोलाचा वाटा उचलला.

आधुनिक शिक्षणपद्धतीशी तुलना केली असता गुरुकुल पद्धतीचे महत्त्व अधिक स्पष्ट होते. आधुनिक शिक्षण अधिक स्पर्धात्मक, परीक्षा-केंद्रित आणि व्यवसायाभिमुख झाले आहे. ज्ञानासोबत मूल्यशिक्षणाकडे दुर्लक्ष होताना दिसते. याउलट गुरुकुल पद्धतीत शिक्षण हे जीवनाशी जोडलेले होते. शिक्षक व विद्यार्थी यांच्यातील आत्मीय नाते, व्यक्तिमत्त्व विकासावर भर आणि समाजाभिमुख दृष्टिकोन ही गुरुकुल पद्धतीची बलस्थाने होती. आजच्या शिक्षणव्यवस्थेत गुरुकुल पद्धतीतील मूल्ये समाविष्ट करण्याची नितांत गरज आहे. आजच्या काळात वाढता ताणतणाव, नैतिक अधःपतन, व्यक्तिवाद आणि सामाजिक विघटन पाहता गुरुकुल पद्धतीची उपयुक्तता अधिक जाणवते. राष्ट्रीय शिक्षण धोरणात भारतीय ज्ञानपरंपरा, मूल्यशिक्षण आणि सर्वांगीण विकासावर भर देण्यात आला आहे, हे गुरुकुल तत्त्वज्ञानाशी सुसंगत आहे. आधुनिक काळात गुरुकुल पद्धतीचे तत्त्व स्वीकारून त्याचा आधुनिक संदर्भात उपयोग केल्यास राष्ट्रनिर्मितीला नवी दिशा मिळू शकते. एकूणच पाहता, गुरुकुल पद्धती ही केवळ प्राचीन शिक्षणव्यवस्था नसून ती भारतीय राष्ट्रनिर्मितीची आधारशिला होती. तिने सुसंस्कृत, आत्मनिर्भर, कर्तव्यनिष्ठ, राष्ट्रप्रेमी आणि नैतिकदृष्ट्या सक्षम नागरिक घडविले. सामाजिक ऐक्य, सांस्कृतिक जतन, सक्षम नेतृत्व, आर्थिक स्वावलंबन आणि नैतिक मूल्ये या सर्व घटकांचा विकास गुरुकुल पद्धतीतून झाला. म्हणूनच गुरुकुल पद्धतीचा राष्ट्रनिर्मितीतील वाटा ऐतिहासिकदृष्ट्या अत्यंत महत्त्वाचा असून आजच्या काळातही तो तितकाच मार्गदर्शक ठरतो. गुरुकुल पद्धतीच्या राष्ट्रनिर्मितीतील वाट्याचा विचार करताना तिच्या पर्यावरणाशी सुसंवाद साधणाऱ्या जीवनदृष्टीकडेही लक्ष देणे आवश्यक आहे. गुरुकुल ही बहुतांश वेळा वनप्रदेशात, निसर्गाच्या सान्निध्यात उभारलेली असत. त्यामुळे विद्यार्थ्यांचे जीवन निसर्गाशी तादात्म्य पावलेले होते. निसर्गाचा सन्मान, पर्यावरणाचे संरक्षण आणि साधेपणाची जीवनशैली हे संस्कार गुरुकुलातूनच विद्यार्थ्यांच्या मनावर बिंबवले जात. आजच्या काळात पर्यावरणीय संकटे, प्रदूषण व संसाधनांचा अमर्याद वापर पाहता, गुरुकुल पद्धतीने दिलेले निसर्गाशी सुसंवादाचे शिक्षण राष्ट्रनिर्मितीच्या दृष्टीने अत्यंत दूरदृष्टीपूर्ण होते असे म्हणावे लागेल. पर्यावरणस्नेही नागरिक हे शाश्वत राष्ट्रनिर्मितीचे महत्त्वाचे आधारस्तंभ असतात.

गुरुकुल पद्धतीने स्त्री-पुरुष समानतेच्या दृष्टीनेही महत्त्वाचे योगदान दिले. गार्गी, मैत्रेयी, लोपामुद्रा यांसारख्या

लैंगिक समानतेकडे वाटचाल : भारतीय राज्यघटनेचा स्त्री दृष्टीकोन

सहा.प्रा. योगेश नामदेव भुसारे
(इतिहास विभाग)

* प्रस्तावना -

भारतीय समाजात स्त्री-पुरुष समानतेचा विचार अत्यंत प्राचीन असला तरी प्रत्यक्ष सामाजिक रचनेत स्त्रियांना नेहमीच दुय्यम स्थान मिळालेले दिसते. प्राचीन काळात स्त्रियांना शिक्षण, धर्म, आणि विचारस्वातंत्र्य होते, परंतु मध्ययुगीन काळात पितृसत्ताक विचारसरणीच्या वाढीमुळे स्त्रीची सामाजिक स्थिती कमकुवत झाली. मध्ययुगीन काळापासून ते भारत ब्रिटीश सत्तेतून स्वातंत्र्य प्राप्तीपर्यंत सामाजिक सुधारणेचे अनेक प्रयत्न करण्यात आले. ब्रिटीश राजवटीत अनेक सामाजिक-धार्मिक सुधारणा चळवळी करण्यात आल्या. स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतर भारताने एक लोकशाही आणि धर्मनिरपेक्ष राज्यव्यवस्था स्वीकारली, ज्यात समानता, स्वातंत्र्य आणि न्याय या मूल्यांचा अंगीकार करण्यात आला. या राज्यघटनेच्या माध्यमातून स्त्रियांच्या हक्कांचे संरक्षण आणि त्यांच्या सर्वांगीण विकासाचा मार्ग खुला झाला.

* संशोधनाची उद्दिष्टे -

या संशोधनाचे प्रमुख उद्दिष्ट भारतीय राज्यघटनेतील लैंगिक समानतेशी संबंधित तरतुदींचा अभ्यास करणे, त्यांची अंमलबजावणी समजून घेणे, आणि स्त्री सक्षमीकरणाच्या दिशेने झालेल्या प्रगतीचे मूल्यांकन करणे हे आहे. विशेषतः, भारतीय राज्यघटनेतील लैंगिक समानतेसंबंधी तरतुदींचा अभ्यास करणे. संविधानातील स्त्रियांच्या हक्कांचे विश्लेषण करणे. राज्यघटनेनुसार स्त्रियांना दिलेल्या अधिकारांची अंमलबजावणी कितपत होते, हे समजून घेणे. लैंगिक समानतेच्या दिशेने झालेल्या प्रगतीचे मूल्यांकन करणे. भविष्यातील सुधारणा आणि उपाय सुचवणे.

* लैंगिक समानतेची संकल्पना -

लैंगिक समानता म्हणजे स्त्री आणि पुरुष दोघांनाही समान सामाजिक, आर्थिक, राजकीय आणि शैक्षणिक संधी मिळणे. समाजातील पुरुषप्रधान मानसिकतेमुळे स्त्रियांना इतिहासात अनेक क्षेत्रांतून वगळले गेले आहे. त्यामुळे भारत स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर भारतीय राज्यघटनेच्या रचनेत लैंगिक समानतेचा विचार समाविष्ट करणे हे राष्ट्रनिर्मात्यांचे महत्त्वाचे उद्दिष्ट होते. आज लैंगिक समानतेचा अर्थ फक्त हक्कांपुरता मर्यादित न राहता संधींच्या समानतेशी जोडला जातो.

* भारतीय राज्यघटनेतील स्त्रियांसाठीच्या तरतुदी -

भारतीय राज्यघटना स्त्रियांच्या हक्कांचे स्पष्टपणे संरक्षण करते. राज्यघटनेतील कलम १४ सर्व नागरिकांना कायद्यापुढे समानतेचा मुलभूत हक्क प्रदान करतो. भारतामध्ये प्रत्येक नागरिक, श्रीमंत किंवा गरीब, पुरुष किंवा स्त्री, सर्वजण कायद्याच्या दृष्टीने समान आहेत. कोणालाही विशेष अधिकार किंवा सवलत केवळ पद, जाती, धर्म, लिंग, जन्म किंवा प्रतिष्ठेच्या आधारे दिली जाणार नाही. राज्य कोणत्याही व्यक्तीला कायद्यापुढे समानतेचा किंवा कायद्यांच्या समान संरक्षणाचा हक्क नाकारणार नाही. कायद्यापुढे समानता आणि कायद्यांचा समान संरक्षण हा लोकशाहीचा मूलभूत पाया मजबूत करणे हा मुख्य उद्देश यामागे आहे. कायद्यापुढे समानता हे तत्व ब्रिटीश कायद्यातील "Rule of Law" वर आधारित तयार केले आहे. देशाचे पंतप्रधान, राष्ट्रपती व कोणताही नागरिक कायद्यापुढे समान आहे. कायद्यांचा समान संरक्षण हे तत्व अमेरिकन संविधानातून घेतला आहे. समान परिस्थितीत असलेल्या व्यक्तींना समान संरक्षण दिले जाते. उदा. स्त्रियांसाठी प्रसूती रजा, अनुसूचित जाती आणि जमातीसाठी आरक्षण याला समानतेचे उल्लंघन नसून समतोल न्याय मानले जाते. कलम 14 ने महिलांना पुरुषांप्रमाणेच समान कायदेशीर

Kerala (1986)'' हे भारतातील महिलांच्या मालमत्ता हक्कांशी संबंधित अत्यंत ऐतिहासिक आणि क्रांतिकारक प्रकरण ठरले. सर्वोच्च न्यायालयाने मेरी रॉय यांच्या बाजूने निर्णय दिला. न्यायालयाने म्हटले की "भारत स्वतंत्र झाल्यानंतर आणि भारतीय संविधान लागू झाल्यानंतर, Travancore चा तो जुना कायदा अमान्य झाला." त्याऐवजी Indian Succession Act, 1925 हा संपूर्ण भारतभर लागू आहे. त्यामुळे ख्रिस्ती महिलांनाही वडिलांच्या मालमत्तेत मुलांप्रमाणेच समान हिस्सा मिळेल. तसेच 2005 साली Hindu Succession (Amendment) Act पारित केला. या Act नुसार हिंदू स्त्रियांना मुलगा असो वा मुलगी कायद्याने संपत्तीवर समान हक्क मिळाला. भारतातील स्त्रियांच्या समान मालमत्ता हक्कांच्या इतिहासातील सर्वात महत्त्वाचा कायदेशीर टप्पा ठरला.

महिलांना कामाच्या ठिकाणी समान संधी व महिलांच्या आर्थिक स्वावलंबनाला प्रोत्साहन देण्यासाठी राज्यघटनेतील भाग चार मध्ये कलम 39 (a) समान उपजीविकेचा अधिकार व 39 (d) हा समान वेतनाचा अधिकार प्राप्त करून देतो. स्त्री आणि पुरुष दोघांनाही रोजगारात समान संधी मिळाली पाहिजे. कोणालाही लिंग, जात, धर्म यावरून उपजीविकेपासून वंचित ठेवता येणार नाही. महिलांना कामाच्या ठिकाणी समान संधी देण्याचा हा संवैधानिक मार्ग आहे. तर पुरुष आणि स्त्रीला समान कामासाठी समान वेतनाचा अधिकार कलम 39 (d) हा देतो. याच कलमानुसार सरकारने "Equal Remuneration Act, 1976" लागू केला. हे तत्त्व स्त्रियांच्या आर्थिक समानतेसाठी मूलभूत ठरतेय. कलम ४२ अनुसार महिलांना प्रसूतीदरम्यान (Pregnancy period) कामाच्या ठिकाणी विशेष संरक्षण व सुविधा दिल्या जातात. यामध्ये प्रसूती रजा, आरोग्य विमा, आर्थिक मदत इत्यादींची हमी राज्यांना द्यावी लागते. या कलमानुसारच Maternity Benefit Act, 1961 लागू झाला. या कायद्याने कामगार महिलांना प्रसूतीपूर्व आणि प्रसूतीनंतर वेतनासह रजा मिळण्याचा अधिकार प्रदान करण्यात आला.

स्त्रियांच्या सन्मान आणि आदराच्या संरक्षणासाठी कलम 51(A)(e) हे भारतीय राज्यघटनेतील एक अतिशय महत्त्वाचे कलम आहे, जे प्रत्येक नागरिकाच्या नैतिक आणि सामाजिक जबाबदारीशी संबंधित आहे. हे कलम राज्यघटनेच्या भाग IVA (Part IVA) मध्ये आहे. यात "नागरिकांची मूलभूत कर्तव्ये (Fundamental Duties)" दिली आहेत. ही कर्तव्ये १९७६ साली ४२व्या घटनादुरुस्तीद्वारे राज्यघटनेत समाविष्ट करण्यात आली आहेत. हे कलम सामाजिक नैतिकतेचा पाया मानला जातो. म्हणजेच स्त्रियांना केवळ कायदेशीर नव्हे तर सांस्कृतिक आणि नैतिक सन्मान देणे ही सर्वांची जबाबदारी आहे.

* अंमलबजावणीतील अडचणी -

कायद्याने समानता दिली असली तरी व्यवहारात अनेक अडचणी येत आहेत. भारतीय समाजातील सामाजिक मानसिकता अद्यापही पितृसत्ताक पद्धतीचीच आढळून येत आहे. आजही ग्रामीण भागात शिक्षण आणि रोजगारात लिंगभेद प्रकरणे घडून येतात. महिलांवरील हिंसेचे प्रमाण दिवसेंदिवस वाढताना दिसत आहे. ग्रामीण भागात कायद्यांची अंमलबजावणी कमी प्रभावी दिसून येते. या सर्व कारणांमुळे संविधानाने दिलेली समानता प्रत्यक्षात येण्यासाठी अजून प्रयत्नांची आपणास गरज आहे.

* निष्कर्ष -

भारतीय राज्यघटनेने स्त्रियांना समानतेचा कायदेशीर हक्क दिला आहे. मात्र, सामाजिक परिवर्तनाची गती कमी असल्यामुळे हा हक्क अद्याप सर्व स्तरांवर अंमलात आतापर्यंत तरी आला नाही. समानतेकडे वाटचाल ही सततची प्रक्रिया आहे, ज्यासाठी कायदे, शासन, समाज आणि व्यक्ती सर्वांचा सहभाग आवश्यक आहे. कायद्यांची ओळख, आपल्या हक्कांची जाणीव करून घेणे हे स्त्रियांनी आपले कर्तव्य मानले पाहिजे. स्त्रीसमानतेचा विचार केवळ संवैधानिक न राहता सामाजिक संस्कृतीचा भाग बनला पाहिजे.

आदिवासी भागात जिथे व्यापारी बँका पोहोचू शकल्या नाहीत, तिथे सहकारी बँकांनी आर्थिक सेवा पुरवल्या.

३० वर्षांच्या निरीक्षणात मला जाणवले आहे की, सहकारी बँकिंग व्यवस्थेतील अडचणी असूनही, ती ग्रामीण अर्थव्यवस्थेसाठी आजही अपरिहार्य आहे. योग्य नियमन, तंत्रज्ञानाचा वापर आणि व्यावसायिक व्यवस्थापन यांची सांगड घातल्यास सहकारी बँकिंग व्यवस्था अधिक सक्षम होऊ शकते.

* औद्योगिक विकास आणि रोजगारनिर्मिती :

सहकार क्षेत्राने केवळ शेतीपुरते योगदान दिले नाही, तर ग्रामीण औद्योगिकीकरणालाही चालना दिली. साखर कारखाने, सूत गिरण्या, प्रक्रिया उद्योग यांमुळे ग्रामीण भागात मोठ्या प्रमाणावर रोजगारनिर्मिती झाली. अनेक छोट्या शहरांचा आर्थिक विकास सहकारी उद्योगांमुळेच झाला.

विशेष म्हणजे, या उद्योगांमधून निर्माण होणारा नफा स्थानिक अर्थव्यवस्थेतच पुनर्निवेशित होतो. यामुळे समतोल विकास साधला जातो, जो खासगी क्षेत्रात नेहमीच दिसून येतो असे नाही.

* सामाजिक आणि मानवी विकासातील भूमिका :

सहकार क्षेत्राचा एक महत्त्वाचा पण अनेकदा दुर्लक्षित पैलू म्हणजे सामाजिक भांडवलानेची निर्मिती. सहकारी संस्थांमुळे लोकांमध्ये नेतृत्वगुण, निर्णयक्षमता आणि सामूहिक जबाबदारीची भावना विकसित झाली.

महिला बचत गट, स्वयं-सहायता गट यांनी महिलांना आर्थिकदृष्ट्या सक्षम केले. अनेक महिलांनी सहकारी संस्थांमधून नेतृत्वाच्या भूमिका स्वीकारल्या, हे सामाजिक परिवर्तनाचे मोठे उदाहरण आहे.

* सहकार क्षेत्रासमोरील आव्हाने :

अनुभवाने सांगावेसे वाटते की सहकार क्षेत्रासमोर अनेक गंभीर आव्हानेही आहेत.

राजकीय हस्तक्षेप

व्यावसायिक व्यवस्थापनाचा अभाव

तंत्रज्ञानाचा अपुरा वापर

आर्थिक शिस्तीचा अभाव

या समस्या दुर्लक्षित केल्यास सहकाराची मूळ संकल्पनाच धोक्यात येऊ शकते. सहकार टिकवायचा असेल, तर पारदर्शकता, उत्तरदायित्व आणि कौशल्याधारित व्यवस्थापन आवश्यक आहे.

* भविष्यातील दिशा :

आजच्या डिजिटल आणि जागतिक अर्थव्यवस्थेत सहकार क्षेत्राने स्वतःला नव्याने घडवणे गरजेचे आहे. डिजिटल बँकिंग, ई-मार्केटिंग, मूल्यवर्धित प्रक्रिया उद्योग यांमध्ये सहकाराने पुढाकार घेतला पाहिजे.

माझ्या तीन दशकांच्या अभ्यासातून एक गोष्ट ठामपणे सांगता येईल सहकार क्षेत्र दुर्बल नाही, तर त्याची क्षमता पुरेपूर वापरली जात नाही. योग्य धोरणात्मक पाठबळ आणि व्यावसायिक दृष्टीकोन मिळाल्यास सहकार भारतीय आर्थिक विकासाचा पुन्हा एकदा प्रमुख आधारस्तंभ बनू शकतो.

भारतीय आर्थिक विकासाच्या प्रवासात सहकार क्षेत्राने मोलाची भूमिका बजावली आहे. ग्रामीण विकास, कृषी उत्पादन, रोजगारनिर्मिती, वित्तीय समावेशन आणि सामाजिक सक्षमीकरण या सर्व क्षेत्रांत सहकाराचा ठसा खोलवर उमटलेला आहे. सहकार ही भारताची स्वदेशी आर्थिक शहाणपणाची देण आहे. ती जपणे, सुधारणे आणि पुढील पिढीसाठी सक्षम ठेवणे ही आपली सामूहिक जबाबदारी आहे.

* सहकारी बँका : ग्रामीण अर्थव्यवस्थेचा आधार :

महाराष्ट्रातील सहकारी बँकांनी ग्रामीण व निमशहरी भागात वित्तीय समावेशनाचे महत्त्वपूर्ण कार्य केले. व्यावसायिक बँका जिथे पोहोचू शकल्या नाहीत, तिथे सहकारी बँकांनी विश्वासार्ह सेवा दिली. लहान शेतकरी, स्वयंरोजगार करणारे युवक, महिला बचत गट - या सर्वांसाठी सहकारी बँका आर्थिक आधारस्तंभ ठरल्या. बचत, कर्ज, पीक कर्ज, व्यवसाय कर्ज या सुविधा स्थानिक पातळीवर उपलब्ध झाल्या. अर्थशास्त्रीय भाषेत सांगायचे तर, सहकारी बँकांनी transaction cost कमी करून स्थानिक अर्थव्यवस्थेला गती दिली.

* दुग्ध सहकार : शेतकऱ्यांच्या हातात मूल्यसाखळी : दुग्ध सहकार हा महाराष्ट्रातील सहकारी चळवळीचा एक यशस्वी अध्याय आहे. दूध संकलन, प्रक्रिया, पॅकेजिंग आणि विपणन - ही संपूर्ण मूल्यसाखळी शेतकऱ्यांच्या मालकीची असणे, हे या मॉडेलचे वैशिष्ट्य आहे. यामुळे - दूध उत्पादकांना हमीभाव, ग्रामीण महिलांना रोजगार, पोषणसुरक्षेला चालना मिळाली. दुग्ध सहकाराने ग्रामीण कुटुंबांचे उत्पन्न स्थिर केले, जे विकासाच्या दृष्टीने अत्यंत महत्त्वाचे आहे.

* साखर सहकार : यश आणि विरोधाभास : महाराष्ट्रातील सहकारी साखर कारखाने हे ग्रामीण औद्योगिकीकरणाचे प्रमुख उदाहरण मानले जाते. त्यांनी पायाभूत सुविधा, शिक्षणसंस्था, आरोग्यसेवा आणि स्थानिक रोजगार निर्माण केला. मात्र, याच क्षेत्रात राजकीय हस्तक्षेप, आर्थिक अपारदर्शकता आणि व्यवस्थापनातील अकार्यक्षमता ही आव्हानेही दिसून येतात. त्यामुळे साखर सहकार हा यशस्वी असला, तरी आत्मपरीक्षणाची गरज असलेला क्षेत्र आहे.

* सहकार आणि सामाजिक परिवर्तन : सहकारी चळवळीचा सर्वात महत्त्वाचा परिणाम म्हणजे सामाजिक भांडवलाची (social capital) निर्मिती. स्थानिक नेतृत्व, सहभागाची संस्कृती, निर्णयप्रक्रियेत सहभाग, या मूल्यांची जपणूक सहकाराने केली. महिला बचत गट, स्वयंरोजगार गट आणि युवक सहकारी संस्थांमुळे लिंग समानता आणि सामाजिक समावेशनाला चालना मिळाली.

* आव्हाने : वास्तव स्वीकारण्याची गरज : आज महाराष्ट्रातील सहकारी चळवळ अनेक आव्हानांना सामोरी जात आहे - राजकीय हस्तक्षेप, व्यावसायिक व्यवस्थापनाचा अभाव, थकीत कर्जे, सदस्यांचा कमी सहभाग.

एक अर्थशास्त्रज्ञ म्हणून असे म्हणावे लागेल की, समस्या सहकाराच्या संकल्पनेत नसून अंमलबजावणीत आहेत.

* सुधारणांची दिशा : भविष्यात सहकार टिकवायचा असेल तर - व्यावसायिक व्यवस्थापन, तंत्रज्ञानाचा वापर, आर्थिक पारदर्शकता, युवा व महिला नेतृत्व. या बाबींवर भर देणे अत्यावश्यक आहे. सहकाराला बाजाराशी स्पर्धा करता यावी, पण त्याचे सामाजिक मूल्य जपले जावे, हा संतुलनाचा मुद्दा महत्त्वाचा आहे.

महाराष्ट्र आणि सहकार यांचे नाते हे केवळ आर्थिक गरजेतून निर्माण झालेले नाही, तर ते सामाजिक जाणीवेतून घडलेले नाते आहे. सहकार ही महाराष्ट्राची ओळख आहे आणि योग्य सुधारणा व आधुनिक दृष्टिकोनासह तो भविष्यातही समावेशक विकासाचा प्रभावी मार्ग ठरू शकतो.

सहकारी साखर कारखाना आणि शैक्षणिक संकुलांच्या माध्यमातून 'सहकारी मॉडेल उभे केले आहे. आदिवासी बहुल भागात आधुनिक तंत्रज्ञान आणि सहकारी प्रक्रियेची रुजवणूक करून शहादा तालुक्याने ग्रामीण अर्थव्यवस्थेच्या सक्षमीकरणाचा आदर्श वस्तुपाठ घालून दिला आहे. हा वारसा आजच्या जागतिकीकरणाच्या युगातही टिकून आहे.

साहित्य आणि पद्धती (Materials and Methods)

प्रस्तुत संशोधनात विषयाच्या सखोल व्याप्तीसाठी वर्णनात्मक (Descriptive), निबंधात्मक (Expository) आणि मिश्र (Mixed Method) अशा त्रिसूत्रीचा अवलंब करण्यात आला आहे. संशोधनाचा मुख्य उद्देश वस्तुस्थिती मांडून त्याचे चिकित्सक विश्लेषण करणे हा आहे.

१. माहिती संकलन आणि वर्णनात्मक दृष्टिकोन - संशोधनासाठी आवश्यक असलेली प्राथमिक माहिती (Primary Data) प्रश्नावली आणि प्रत्यक्ष मुलाखतींद्वारे संकलित करण्यात आली. वर्णनात्मक पद्धतीचा वापर करून अभ्यासक्षेत्रातील सद्यस्थितीचे सांख्यिकी विवरण तयार केले गेले. यात आलेखांचा आणि कोष्टकांचा वापर करून माहितीचे सुलभीकरण करण्यात आले आहे, ज्यामुळे वाचकाला विषयाचे प्राथमिक स्वरूप स्पष्टपणे समजते.

२. निबंधात्मक विश्लेषण आणि तर्कशास्त्र - केवळ आकडेवारीवर अवलंबून न राहता, संकलित माहितीचे वैचारिक विश्लेषण करण्यासाठी निबंधात्मक पद्धतीचा वापर केला आहे. यात विविध तज्ज्ञांची मते, ऐतिहासिक संदर्भ आणि विद्यमान सिद्धांतांची तुलनात्मक मांडणी करण्यात आली आहे. विषयाच्या 'का आणि 'कसे या पैलूंवर चर्चा करून निष्कर्षाची तार्किक सुसंगतता तपासण्यात आली आहे.

३. मिश्र पद्धतीची अंमलबजावणी - संशोधनाची विश्वसनीयता वाढवण्यासाठी संख्यात्मक (Quantitative) आणि गुणात्मक (Qualitative) अशा मिश्र पद्धतीचा (Mixed Method Research) प्रभावी वापर केला आहे. सांख्यिकीय निष्कर्षांना (उदा. टक्केवारी, सरासरी) गुणात्मक वर्णना जोडल्यामुळे संशोधनाला एक विशेष परिमाण प्राप्त झाले आहे. ही पद्धत पूर्वग्रहमुक्त निष्कर्षापर्यंत पोहोचण्यास मदत करते.

४. साधनांचा वापर (Materials) - संशोधनासाठी संदर्भा ग्रंथ, ई-जर्नल्स, शासकीय अहवाल आणि सांख्यिकीय सॉफ्टवेअर या साधनांचा आधार घेतला आहे. निवडीसाठी 'नमुना निवड (Sampling) पद्धतीचा वापर करून अचूकता राखण्याचा प्रयत्न केला आहे.

* सहकाराचे वर्णनात्मक माहिती, चर्चा व स्पष्टीकरण :

भारतीय सहकारी चळवळीचे आधुनिकीकरण: राष्ट्रीय सहकार धोरण (NCP) २०२५ -

भारताच्या सहकार मंत्रालयाने जुलै २०२५ मध्ये सुरू केलेले राष्ट्रीय सहकार धोरण (NCP) २०२५ हे सहकार क्षेत्राचे आधुनिकीकरण करण्यासाठी एक धोरणात्मक चौकट आहे. जे स्वावलंबनासाठी "विकसित भारत २०४७" च्या दृष्टिकोनाशी सुसंगत आहे, समावेशकता, तंत्रज्ञान आणि ऊर्जा आणि सेवा यासारख्या नवीन क्षेत्रांमध्ये विस्तार यावर लक्ष केंद्रित केले आहे. "सहकार-से-समृद्धी" मध्ये आधारित, हे सहा स्तंभांद्वारे क्षेत्राचे आर्थिक योगदान तिप्पट करण्याचे उद्दिष्ट ठेवले आहे. ज्यामध्ये शेतकरी, महिला आणि ग्रामीण विकासाला लक्ष्य केले आहे. सहकारी संस्थांना व्यावसायिक, पारदर्शक आणि भविष्यातील वाढीसाठी तांत्रिकदृष्ट्या सक्षम बनविणे आहे.

* प्रमुख उद्दिष्टे आणि आधारस्तंभ -

१. पाया मजबूत करणे: कायदेशीर सुधारणा, चांगले प्रशासन, वित्तपुरवठा उपलब्धता, डिजिटलायझेशन.

२. चैतन्य वाढवा: स्वयंपूर्ण परिसंस्था निर्माण, ग्रामीण समूह आणि निर्यात वाढ.

३. भविष्यासाठी तयार: तंत्रज्ञानाचे एकीकरण, व्यवस्थापनाचे व्यावसायिकीकरण (उदा., "सहकारी स्टॅक").

४. समावेशक विकास: उपेक्षित समुदायांपर्यंत पोहोचण्यासाठी सहकारीसंस्थांना लोकचळवळ म्हणून प्रोत्साहन.

५. नवीन क्षेत्रे: स्वच्छ ऊर्जा, बायोगॅस, आरोग्यसेवा आणि तंत्रज्ञान यासारख्या क्षेत्रांमध्ये विस्तार.

तुलना सारांश सारणी:

वैशिष्ट्य	महाराष्ट्र	गुजरात
सोसायट्यांची संख्या	२,१५,०००	८२०००
प्रमुख क्षेत्र	साखर, पत, गृहनिर्माण	दुग्धव्यवसाय (अमूल), शेती
मॉडेलची ताकद	विस्तृत नेटवर्क, राजकीय प्रभाव	“आनंद पॅटर्न” (कार्यक्षम आणि एकात्मिक)
व्यवस्थापन	अनेकदा राजकीय हस्तक्षेप	व्यावसायिक, शेतकरी-नियंत्रित
दुग्धशाळेची स्थिती	लक्षणीय वाढ (समाप्त होणारी अंतर)	दूध उत्पादनात सातत्यपूर्ण आघाडीवर
प्रमुख आव्हाने	काही साखर कारखान्यांमध्ये अकार्यक्षमता	स्पर्धेच्या काळात वाढ राखणे

* महाराष्ट्रातील सहकारी चळवळीत नाशिक प्रदेशाची भरीव कामगिरी : नाशिक प्रदेशाने महाराष्ट्रातील सहकारी चळवळीत, विशेषतः शेती, औद्योगिक वसाहती आणि विशेष उत्पादक कंपन्यांमध्ये महत्त्वपूर्ण योगदान दिले आहे. भारतातील २५% सहकारी संस्था असलेल्या राज्याचा भाग म्हणून, नाशिकने ग्रामीण आणि शहरी भागात आर्थिक विकासाला चालना देणारे एक मजबूत, बहु-क्षेत्रीय सहकारी नेटवर्क स्थापित केले आहे .

* सहकार क्षेत्रात नाशिक विभागाचे प्रमुख योगदान :

१. **सह्याद्री फार्मर्स प्रोड्यूसर कंपनी (सह्याद्री फार्मर्स):** नाशिक जिल्ह्यात कार्यरत असलेली ही कंपनी भारतातील एका यशस्वी शेतकरी उत्पादक कंपनीचे (एफपीओ) एक उत्तम उदाहरण आहे, जी एक अव्वल द्राक्ष निर्यातदार म्हणून काम करते आणि शेतकऱ्यांना उत्पादनापासून मार्केटिंगपर्यंत व्यापक मूल्य साखळी समर्थन प्रदान करते.
२. **औद्योगिक सहकारी वसाहती:** सिन्नर तालुका औद्योगिक सहकारी वसाहत (STICE) ही एक महत्त्वाची घटना आहे, जी जिल्ह्यातील पहिल्या औद्योगिक सहकारी संस्थांपैकी एक आहे ज्याने दुष्काळग्रस्त भागाला एका प्रमुख औद्योगिक केंद्रात रूपांतरित केले. त्याचप्रमाणे, नाशिक औद्योगिक सहकारी वसाहत (NICE) लघु आणि मध्यम उद्योगांना (SMEs) आधार देण्यात महत्त्वाची भूमिका बजावते.
३. **कृषी आणि पतपुरवठा सहकारी संस्था:** या प्रदेशात शेतीवर लक्ष केंद्रित करणाऱ्या सहकारी संस्थांचे एक विकसित जाळे आहे, ज्यामध्ये मालेगाव, निफाड, बागलाण, कळवण, दिंडोरी आणि नाशिक सारख्या भागात साखर कारखाने समाविष्ट आहेत. त्यांना जिल्हास्तरीय सहकारी संस्था आणि सहकारी बँकिंग संरचनांचा पाठिंबा आहे.
४. **वाइन आणि कृषी प्रक्रिया:** या प्रदेशातील सहकारी संस्था आणि संयुक्त उपक्रमांमुळे नाशिक भारतातील प्रमुख वाइन उत्पादक प्रदेश बनले आहे, सहकारी प्रयत्नांमुळे द्राक्षे आणि इतर कृषी उत्पादनांसाठी शीतगृहे, प्री-कूलिंग आणि प्रक्रिया युनिट्समध्ये योगदान दिले जाते.
५. **आदिवासी सहकारी संस्था:** जिल्ह्यातील आदिवासी सहकारी संस्थांवर विशेष लक्ष केंद्रित केले जाते, ज्याचा उद्देश आदिवासी समुदायांची आर्थिक स्थिती सुधारणे आहे, विशेषतः कर्ज आणि विपणन व्यवस्थापित करणाऱ्या आदिवासी सहकारी संस्थांद्वारे.
६. **ग्रामीण विकास आणि पायाभूत सुविधा:** नाशिकमधील सहकारी संस्था पीएसीएस (प्राथमिक कृषी सहकारी पतसंस्था) व्यवस्थापित करून आणि गोदामे आणि प्रक्रिया युनिट्ससारख्या पायाभूत सुविधा पुरवून ग्रामीण विकासात योगदान देतात

* प्रमुख सहकारी शिक्षण संस्था पश्चिम कान्हादेश- खान्देश (धुळे आणि नंदुरबार) :

- शहादा तालुका को-ऑप एज्युकेशन सोसायटीचे सिनिअर आर्टस् महिला महाविद्यालय (शहादा, नंदुरबार)

आणि आदिवासी भागातील मुलांसाठी शिक्षणाची कपाटे उघडली. या सोसायटीच्या माध्यमातून आज विज्ञान, वाणिज्य आणि कला शाखांचे उच्च शिक्षण स्थानिक पातळीवर उपलब्ध आहे.

व्यावसायिक शिक्षण: पूज्य साने गुरुजी विद्याप्रसारक मंडळासारख्या संस्थांनी (ज्यांचा पाया सहकारी विचारसरणीवर आहे) अभियांत्रिकी, औषधनिर्माणशास्त्र (Pharmacy) आणि कृषी महाविद्यालये सुरू केली. यामुळे ग्रामीण भागातील तरुण तांत्रिकदृष्ट्या सक्षम झाले.

३. आरोग्य आणि सामाजिक सुधारणा : सहकारी संस्थांनी केवळ आर्थिकच नव्हे तर सामाजिक आरोग्य सुधारण्यावरही भर दिला आहे.

आरोग्य सुविधा: साखर कारखान्यांच्या माध्यमातून कामगार आणि सभासदांसाठी दवाखाने आणि रुग्णवाहिकांची सोय करण्यात आली आहे.

महिला सहकारी पतसंस्था: महिलांच्या आर्थिक स्वातंत्र्यासाठी अनेक 'महिला सहकारी पतपेढ्या कार्यरत आहेत. या संस्था आरोग्य शिबिरे, कुटुंब कल्याण कार्यक्रम आणि लसीकरण मोहिमांना आर्थिक व संघटनात्मक पाठबळ देतात.

दुग्ध व्यवसाय: शेतीला पूरक म्हणून सहकारी तत्त्वावर दुग्ध संकलन केंद्रे सुरू झाल्यामुळे ग्रामीण भागातील पोषण मूल्य आणि आर्थिक उत्पन्न दोन्ही वाढले आहे.

* शहादा तालुक्यातील सहकार संक्षिप्त :

प्रमुख संस्था

उदाहरण परिणाम

शहादा तालुका को-ऑप. एज्युकेशन सोसायटी	:	उच्च आणि तांत्रिक शिक्षणाची दारे उघडली
सातपुडा साखर-कारखाना/ खरेदी-विक्री संघ	:	शेतकऱ्यांना योग्य भाव आणि सिंचन सुविधा.
वित्त अर्बन बँका आणि ग्रामीण पतपेढ्या	:	ग्रामीण भागात भांडवल उपलब्धता आणि बचत सवय.
शैक्षणिक व सहकारी संस्थांचे दवाखाने	:	परवडणारी आरोग्य सेवा आणि जनजागृती

शहादा येथील सहकाराने केवळ प्रगतीच केली नाही, तर 'एकमेकां सहाय्य करू, अवघे धरू सुपंथ या उक्तीनुसार आदिवासी आणि बिगर-आदिवासी समाजाला एकत्र आणण्याचे काम केले आहे.

नंदुरबार जिल्हा आणि महाराष्ट्र राज्य यांच्या सहकारी क्षेत्रातील (वर्ष २०२३-२४) सांख्यिकीय माहिती पुढीलप्रमाणे आहे.

१. सहकारी संस्थांची व्याप्ती

एकूण सहकारी संस्था: नंदुरबार जिल्ह्यात एकूण ८३६ सहकारी संस्था आहेत, तर संपूर्ण महाराष्ट्रात ही संख्या १५,०४२ इतकी आहे. प्राथमिक कृषी सहकारी पतसंस्था: जिल्ह्यात २३५ पतसंस्था कार्यरत आहेत. राज्याच्या तुलनेत (२,२२,१५४) ही संख्या कमी असली, तरी ग्रामीण अर्थव्यवस्थेच्या दृष्टीने या संस्था महत्त्वाच्या आहेत.

२. सभासद संख्या आणि आर्थिक उलाढाल

सभासद: प्राथमिक कृषी सहकारी पतसंस्थांचे नंदुरबारमध्ये १४७ हजार (१.४७ लाख) सभासद आहेत.

कर्ज वाटप: जिल्ह्यामध्ये ११,५६२.१ लाख रुपये (सुमारे ११५.६ कोटी) कर्ज वाटप करण्यात आले आहे. याउलट महाराष्ट्रात हे प्रमाण ६०,००० लाख रुपये दर्शवले आहे.

थकीत कर्ज (येणे कर्ज): जिल्ह्यात येणे कर्जाची रक्कम १०,१४३.३२ लाख रुपये आहे. वाटप केलेल्या कर्जाच्या तुलनेत ही रक्कम मोठी असून, वसुलीचे आव्हान असल्याचे यातून दिसून येते.

खाली दिलेल्या तक्त्यामध्ये नंदुरबार जिल्हा आणि महाराष्ट्र राज्य यांच्या सहकारी क्षेत्रातील (वर्ष २०२३-२४) सांख्यिकीय माहितीची तुलना केली आहे. या माहितीचे अर्थनिर्वचन खालीलप्रमाणे करता येईल:

नंदुरबार

महाराष्ट्र

“परहित क्षरित धरुड नहि डरई ।

परपीड़ा क्षड नहि अडडरई ॥”

डररररुथ - डूडररुं उर डरलर उररने डैडर उरई धरुड नरुं है,
अरुर डूडररुं उर पीड़ा डरुंरने डैडर उरई अडरुड नरुं है।

- डररररुथ डुलसीडररुडरु

हरनुदी वरडररुग

वरडररुगीड संडररुडक

सहर.डुरर.डरुं. संतुष डी. तडररुखरने

हो, तो संघर्ष भी सफलता की सीढ़ी बन सकता है।

अंततः कहा जा सकता है कि संघर्ष जीवन की बाधा नहीं, बल्कि उसकी आत्मा है। बिना संघर्ष के जीवन निष्क्रिय और अर्थहीन हो जाता है। संघर्ष हमें जीना सिखाता है, आगे बढ़ना सिखाता है और हमें बेहतर इंसान बनाता है। इसलिए संघर्ष से डरना नहीं चाहिए, बल्कि उसे अपनाकर, उससे सीख लेकर आगे बढ़ना चाहिए। यही संघर्ष जीवन को सार्थक, सफल और उद्देश्यपूर्ण बनाता है। संघर्ष वह अग्निपरीक्षा है, जिसमें तपकर मनुष्य निखरता है। जो संघर्ष से मित्रता कर लेता है, वही जीवन की वास्तविक विजय प्राप्त करता है।

माँ की महिमा

पुनम तुकाराम पाटील
द्वितीय वर्ष बी.सी.ए.

माँ केवल एक शब्द नहीं, बल्कि सम्पूर्ण सृष्टि की सबसे पवित्र और निश्चल भावना है। माँ वह प्रथम गुरु है, जो बच्चे को जीवन का पहला पाठ सिखाती है। उसकी गोद में ही शिशु को सुरक्षा, स्नेह और विश्वास का अनुभव होता है। माँ का प्रेम निस्वार्थ होता है, जिसमें किसी प्रकार की अपेक्षा या स्वार्थ नहीं होता।

माँ अपने जीवन की खुशियों को त्याग कर संतान के भविष्य का निर्माण करती है। वह अपने कष्टों को छिपाकर बच्चों की मुस्कान में सुख खोजती है। रात-रात भर जागकर बीमार बच्चे की देखभाल करना, अपने हिस्से का भोजन बच्चों को देना, और हर कठिन परिस्थिति में ढाल बनकर खड़ी रहना यही माँ की सच्ची पहचान है। उसका त्याग शब्दों में व्यक्त करना असंभव है। माँ केवल शरीर को जन्म नहीं देती, वह संस्कारों को भी जन्म देती है। बच्चे के चरित्र, व्यवहार और सोच पर माँ का गहरा प्रभाव पड़ता है। वही बच्चे को सत्य, ईमानदारी, करुणा और सहनशीलता जैसे मानवीय मूल्यों से परिचित कराती है। कहा जाता है कि यदि माँ शिक्षित और संवेदनशील हो, तो पूरा समाज संस्कारित बन सकता है।

जीवन के हर मोड़ पर माँ मार्गदर्शक के रूप में साथ रहती है। जब बच्चा गिरता है, तो वही उसे उठाती है; जब वह डरता है, तो वही उसका साहस बनती है; और जब वह सफल होता है, तो वही सबसे अधिक प्रसन्न होती है। माँ की खुशी संतान की सफलता में और उसका दुःख संतान की पीड़ा में समाया होता है। आधुनिक समय में माँ की भूमिका और भी व्यापक हो गई है। आज की माँ घर-परिवार के साथ-साथ कार्यक्षेत्र में भी अपनी जिम्मेदारियाँ निभा रही है। फिर भी वह अपने स्नेह और ममता में कोई कमी नहीं आने देती। यह उसकी अद्भुत क्षमता और समर्पण का परिचायक है। समाज के निर्माण में माँ की भूमिका अत्यंत महत्वपूर्ण है, क्योंकि वही भावी पीढ़ी का निर्माण करती है।

दुर्भाग्यवश, आज के व्यस्त जीवन में हम कई बार माँ के महत्व को भूल जाते हैं। उसकी उपस्थिति को स्वाभाविक मानकर उसकी भावनाओं की उपेक्षा कर देते हैं। जबकि सच यह है कि माँ के बिना जीवन की कल्पना भी अधूरी है। उसकी ममता, उसका आशीर्वाद और उसका स्नेह जीवन की सबसे बड़ी पूँजी है। माँ ईश्वर का ही एक रूप है, जो धरती पर रहकर जीवन को दिशा देती है। माँ का स्थान संसार में कोई नहीं ले सकता। हमें चाहिए कि हम माँ का सम्मान करें, उसके त्याग को समझें और जीवन भर उसके ऋण से मुक्त होने का प्रयास करते रहें।

आदर्श विद्यार्थी

प्रणाली यादव महिरे
द्वितीय वर्ष - बी.ए.

जो समय का मूल्य पहचानता,
कर्तव्य-पथ पर जो नित चलता।
ज्ञान-दीप जला कर मन में,
अज्ञान-तम को दूर भगाता।।
अनुशासन उसका आभूषण,
परिश्रम उसका धर्म महान।
सत्य, विनय और सेवा से,
करता जीवन का निर्माण।।
न गुरु-वचन से मुख मोड़ता,
न आलस्य को पास बुलाए।
विफलताओं से सीख लेकर,
नव उत्साह फिर जाग उठाए।।
स्वार्थ नहीं उसका लक्ष्य कभी,
समाज-देश का हित सोचे।
विद्या को शस्त्र बनाकर वह,
नव युग का पथ आलोकित करे।।
विनम्रता उसकी पहचान है,
संघर्ष उसकी शक्ति बने।
ऐसा विद्यार्थी ही सच्चे अर्थों में,
राष्ट्र-भविष्य की रेखा गढ़े।।

महँगाई

आम्रपाली अधिकार जावरे
तृतीय वर्ष - बी.ए.

थाली से रोटी रूठ गई,
सब्जी ने दाम बढ़ा लिए।
मुट्ठी भर सिक्कों के भरोसे,
सपनों ने रास्ते बदल लिए।।
पसीने की हर बूँद पूछे,
मेहनत का मोल कहाँ मिला ?
बढ़ते आँकड़ों की भीड़ में,
आम आदमी फिर अकेला मिला।।
बच्चों की फीस, दवा का बोझ,
घर का किराया, बिजली-पानी।
जीवन जैसे तराजू बन गया,
जहाँ भारी हर दिन परेशानी।।
मुस्कान उधार माँग रही,
जेबें खाली, बाज़ार भरा।
महँगाई के इस मौसम में,
सपना भी लगता अब डरा।।
फिर भी आशा दीप जलाए,
संघर्षों से हार न माने।
क्योंकि हर कठिनाई के बाद,
नव सवेरा भी तो आने।।

प्यारी बहना

मेघा हेमंत जांभले
प्रथम वर्ष - बी.एस्सी.

मुस्कान तेरी घर की शान,
नन्ही-सी तू, बड़ा है मान।
रिश्तों में तू मिठास घोले,
दुःख में भी सुख की राह खोले।
नटखट हँसी, भोला मन,
तू ही मेरा सच्चा धन।
प्यारी बहना, दुआ यही,
खुशियों से भरी रहे तेरी हर कहीं।

दोस्ती

यामिनी आनंद वाघ
प्रथम वर्ष - बी.एस्सी.

हँसी में जो साथ निभाए, आँसू में जो हाथ बढ़ाए।
बिन बोले सब समझ जाए, वही दोस्ती कहलाए।
वक़्त पड़े तो ढाल बने, खुशी में दोहरी मुस्कान बने।
दूर रहकर भी पास लगे, ऐसी दोस्ती पहचान बने।

पिता

शारदा दिपक मराठे
प्रथम वर्ष - बी.एस्सी.

धूप में जलकर जो छाँव बन जाए,
थकान को हँसी में छुपा जाए।
अपने सपनों को पीछे रखकर,
औलाद की दुनिया सजाए।
शब्द कम, पर अर्थ गहरे,
नज़रों में भविष्य के सवरे।
गिरते वक्त जो थाम ले हाथ,
वही पिता है, सच्चे मायने में साथ।
कंधों पर रखकर उम्मीदों का भार,
मुस्कान में छुपा ले हर विचार।
न बोले प्रेम, फिर भी हर पल,
पिता ही सिखाए जीवन का सार।

शेर-ओ-शायरी

कल्याणी मिरगे
द्वितीय वर्ष - बी.ए.

लफ़्ज़ों से नहीं, खामोशी से पहचान बनती है,
कुछ लोग बिना बोले ही बहुत कुछ कह जाते हैं।
वक्त ने सिखा दिया सब्र का हुनर ऐसा,
जो मिला नहीं, उसी का शुक्र अदा करते रहे।
हर चेहरे के पीछे एक कहानी छुपी होती है,
कोई हँसकर निभा रहा है, कोई रोकर।
हमने छोड़ना सीखा नहीं,
वरना कई रिश्ते आज भी बोझ न होते।
ज़िंदगी सवाल कम, इम्तिहान ज़्यादा लेती है,
और जवाब अक्सर खामोशी में मिलते हैं।
नफ़रतों का शोर बहुत है इस ज़माने में,
इसानियत की आवाज़ अक्सर दब जाती है।
जो मिला है उसी में खुरहना सीख लिया,
वरना ख्वाहिशों की कोई हद नहीं होती।

ज़िंदगी

प्राची यशवंत पाटील
तृतीय वर्ष - बी.ए.

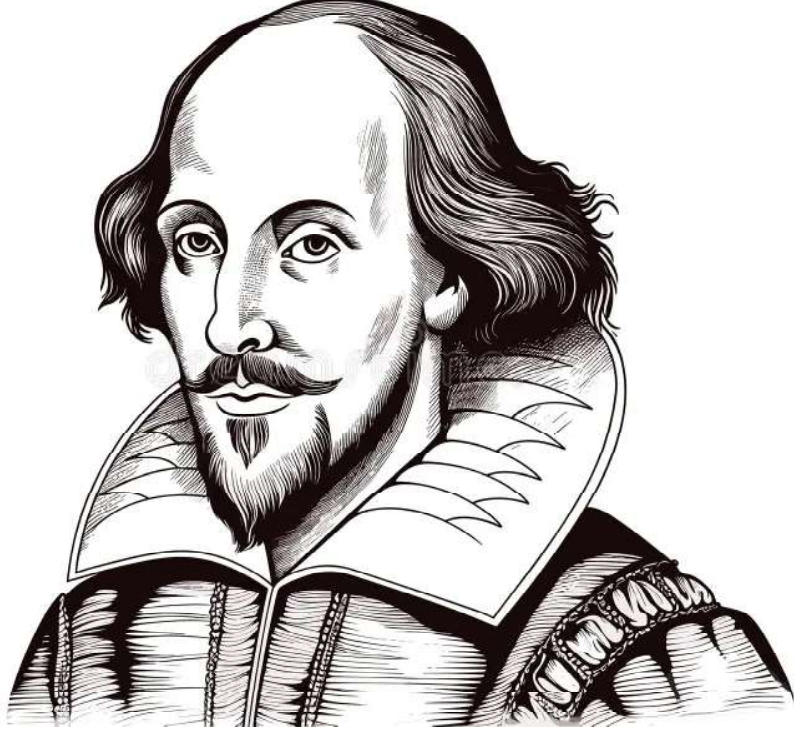
ज़िंदगी साँसों की गिनती नहीं,
यह तो एहसासों का सिलसिला है।
कभी धूप-सी मुस्काती है,
कभी छाँव-सा हर पल सिला है।।
कभी टूटे सपनों की किरचें,
कभी उम्मीद का नर्म उजाला।
हर मोड़ पर कुछ सिखाती है,
हर ठोकर में छुपा है हवाला।।
जो मिला है, उसे थाम चलो,
जो गया, उसे छोड़ दो आज।
वक्त के संग बहना सीखो,
यही ज़िंदगी का है साज़।।
न हार में हार छुपी होती,
न जीत सदा मुस्कान दे।
ज़िंदगी वही है जो हर हाल में,
जीना हमें इंसान बने।।

पेड़

योगिता सुरेश वाडीले
द्वितीय वर्ष - बी.ए.

धूप में खड़ा जो छाँव बाँटे,
पत्थर खाकर भी फल लुटाए।
खुद सूखकर जीवन सींचे,
धरती का हर दुख अपनाए।
जड़ें गहरी, मन उदार,
निस्वार्थ प्रेम का साकार।
कुछ माँगे बिना देता जाए,
पेड़ है प्रकृति का उपहार।
काटो तो भी चुप रहता है,
बदले में बस हरियाली देता है।
इंसान से बस इतना कहता
मुझे बचाओ, मैं तुम्हें जीवन देता हूँ।

William Shakespeare Thakre

English Section

Department Editor,
Asst. Prof. Kritika Dwivedi

The Impact of Artificial Intelligence on Education in India

Asst.Prof. Kavita N. Chaudhari
B.C.A. Department

How AI is Transforming Education in India

Artificial Intelligence (AI) is no longer just a futuristic concept. It has become a part of our daily lives. From smart assistants in homes to self-checkout systems in supermarkets, AI is everywhere.

One of the most exciting changes has come in education. Schools and universities are adopting AI at a fast pace. This shift is visible across classrooms, online learning platforms, and even administrative tasks.

India is embracing this change too. The use of artificial intelligence in education in India is growing rapidly. It is shaping how students learn, how teachers teach, and how institutions run.

What is Artificial Intelligence in Education?

Artificial intelligence in the field of education refers to the use of smart technologies to enhance teaching and learning. AI can analyse student performance, personalise lessons, and even automate tasks like grading and attendance. AI tools are becoming central to EdTech platforms. These platforms use artificial intelligence tools in education to support both students and educators. AI can create quizzes, generate feedback, and adjust the difficulty level of content.

In short, AI brings a data-driven, customised, and efficient approach to education. The many uses of artificial intelligence in education make learning more accessible and teaching more efficient.

Role of Artificial Intelligence in Indian Education :

The role of artificial intelligence in education is expanding in India. Here's how it is making an impact:

1. Smart Content Creation

AI can generate quizzes, flashcards, and study notes within seconds. This helps teachers save time and provides students with extra resources.

2. Personalised Learning Paths

AI tracks student behaviour, learning speed, and performance. It then creates customised study plans. This makes learning more effective and enjoyable.

3. Automation of Administrative Tasks

AI can automate routine work like grading assignments, tracking attendance, and scheduling. This allows teachers to focus more on teaching.

The adoption of artificial intelligence in education in India is transforming classrooms into smarter spaces.

Examples and Use Cases in India

Several Indian platforms are already using AI in creative and impactful ways. Here are some examples of artificial intelligence in education across the country:

1. Virtual Teaching Assistants

Platforms like Byju's and Vedantu use AI chatbots to answer student queries 24/7. These bots help learners revise topics and solve doubts instantly.

2. Adaptive Learning Platforms

Apps like Embibe and Toppr use AI to understand student progress. They offer lessons that match each learner's needs and abilities.

3. Higher Education and Smart Campuses

Colleges and universities are using AI for research, administration, and campus security. AI systems manage data, monitor campus activities, and support academic planning.

The Language of Learning Machines

Asst.Prof.Kavita Gulale

Department BCA

In lines of code and data streams,
We teach machines to think and dream.
Not with a heart, not with a mind,
But patterns hidden, deep, they find.
From numbers small to data wide,
They learn from truth, they test, decide.
Each mistake becomes a guide,
Each error helps them grow inside.
They see the world through math and art,
Where logic plays the leading part.
From images, voices, words we say,
They learn to understand our way.
But remember this, my students bright,
The machine learns only by your insight.
Your curiosity, your values too,
Shape what these learning systems do.
So learn with care, be bold, be wise,
Let ethics guide what you design.
For machine learning's power is true,
But its future rests in hands like you.

Where am I ?

Kanchan Solanki

T.Y.B.C.A.

The thought about me
There is a world to see.
The world full of dreams
The world full of fakes.
I know that this is infinite
When end it be, finite.
Back to me is impossible
But the way to me is possible.
I tried and tried to find me!
With efforts and late night to me at last I found me.
With my soul itself. But I never get out,
Because the earth makes me at her centre...

AI & Study

Manjushri Jadhav

(M.A. Ist year)

AI sits beside me. When I learn,
Guiding my thoughts at every turn.
It answers doubts both big & small,
A silent teacher, always on call.
Through screens & codes,
It lights the way,
Making lessons clear each day.
Books grown smarter, time feels new,
Dreams seem closer, goals in view.
Yet I must think, decide and try,
For wisdom lives where humans apply.
AI helps my mind to rise & grow,
But, learning blooms when
I want to know.

The Campus

Anishka Jain

S.Y.B.C.A.

In the hall where laughter flows,
Where friendship blooms and grows,
Book & Dreams, side by side!
We chase the knowledge we cannot hide.
Morning bells & hurried feet,
Coffee cups & notes to meet,
Teachers guide, with patient grace,
Each mind a canvas, each heart a space.
In the library, silence speaks,
At midnight oil & future peaks,
In the playground, echoes soar,
Of cheers & games & so much more.
Festival bring with colors wide,
Talent shows where stars reside,
Memories painted, bold & bright,
In every classroom, in every light.
Though years may pass & roads may bend,
The campus day will never end,
For in our hearts, those moments stay,
A cherished light that guides our way.

The Farmer's Cry

Gitanjali Jadhav
T.Y.B.C.A.

Cracks run deep through walls of clay,
Homes collapsing, dreams decay.
In pools of water, sorrow speaks,
Life's burden heavy, hope so weak.
Cattle gone, their breath now still,
Humans stand at death's cold hill.
Nature plays its ruthless game,
And governments bow
their heads in shame.
What records, what reports remain,
When hunger steals the farmer's grain?
Empty barns, no crops to sow,
Fields lie barren, nothing grows.
Who will listen, who will care,
For farmers' grief, their endless prayer?
If fate decrees such pain to bear,
Then Nature—be their strength, their share.

The Journey of BCA Student

Manasvi Patil
T.Y.B.C.A.

In the world of logic, codes and dreams,
A BCA student shines, or so it seems.
With laptops open, keys that sing,
They build tomorrow in everything.
From C to Java, Python's grace,
They chase solutions at lightning pace.
Database, networks, cloud in the sky, Their
knowledge grows as days go by.
Projects, exams and sleepless nights,
Debugging errors till it works right.
Though the path is tough, they never bend,
For every code is a puzzle to mend.
With passion burning, strong and bright,
They script their future, line by line.
A BCA student's journey's clear,
A coder today, tomorrow an engineer!

Songs of Nature

Punam Patil
S.Y.B.C.A.

Like gentle rain upon the ground,
The earth wears a new green gown.
Whispers of wind in the ear,
Songs of the sky bring joy so near.
Mountains stand with pride so tall,
Waterfalls dance, free for all.
Fragrance blooms in gardens wide,
Bees hum sweetly, side by side.
The river flows, a voice so clear,
Stars and moon in its depths appear.
Waves at shore enchant the soul,
In their rhythm, hearts are whole.
Birds sing hymns at morning's rise,
Sunlight paints the world with ties.
Evening skies with colors bright,
Nature sings in calm twilight.
O teacher vast, O gentle guide,
Patience, peace, and love reside.
To guard this gift is our true role,
Nature lives within the soul.

Without Effort, Nothing Comes

Khushi Shinde
T.Y.B.C.A.

Nothing is gained without the deed,
No step is wasted, each one a seed.
Standing still will bring no gain,
To move ahead is to break the chain.
He who halts has lost the race,
So run ahead, embrace the chase.
Do what you must, then ask your share,
For effort alone makes blessings fair.
The path is hard, the climb is steep,
But promises made, the Lord will keep.
Yet still, the truth remains the same—
Without effort, nothing you claim

Life as a BCA Student : Code, Coffee, Chaos !

Vaishnavi Madhukar Jagtap
S.Y.B.C.A.

Morning Madness

A typical day starts with a battle against the alarm clock. Some of us hit snooze... multiple times. Others grab a quick coffee and rush to class. Laptop in hand, half-awake, hoping the Wi-Fi works—this is basically a BCA morning ritual!

Coding Chaos

Classes teach theory, but the real challenge is in the labs. Hours spent debugging stubborn programs, scrolling Stack Overflow, and finally celebrating when the code runs these are the thrills of coding. Every semicolon counts, every line matters, and every error teaches patience.

Campus Fun

College life isn't just coding. Festivals, tech events, and hackathons bring energy and excitement. Group projects turn into adventures (or comedy shows), and memes circulate faster than assignments. Laughter is guaranteed, and friendships grow stronger every day.

Late Nights & Learning

BCA life often means late nights—finishing assignments, learning a new language, or experimenting with projects. Coffee and snacks become our best friends. Every struggle teaches a lesson, and every small success feels like a big victory.

Memories That Stay

Beyond coding and classes, it's the friendships, inside jokes, and crazy moments that make college life unforgettable. Exams, deadlines, and coding errors may stress us out, but the laughter, lessons, and memories last forever. BCA life is chaotic, challenging, and creative but we wouldn't trade it for anything!

Importance of Education

Vaishnavi M.Jagtap
S.Y.B.C.A.

Education is a golden key,
That shapes the world for you and me.
It shows the path where dreams come true,
And opens doors to knowledge too.
It teaches us to read & write,
To walk with wisdom, with truth, with light.
It builds our future strong & bright,
And guides our steps to what is right.
Without education, the world is blind,
No growth of heart, no growth of mind.
But with its power, we can rise,
And reach for stars beyond the skies.
It gives us courage, it makes us strong,
It helps us know where we belong.
No treasure on earth can ever compare,
To education's gift, so rich and rare.
So let us learn with heart and soul,
For education makes us whole.
The greatest wealth we all can share,
Is knowledge gained with love & care.

प्रवेश समिती

सहा.प्रा.डॉ. संतोष बी. तमखाने
(प्रवेश समिती प्रमुख)

या शैक्षणिक वर्ष १४ जुन २०२४-२५ पासून आपले महाविद्यालय कार्यान्वित झाले. दि. १८-०६-२०२४ रोजी मा. प्राचार्य डॉ. आय. जे. पाटील व महाविद्यालयाचे NAAC समन्वयक प्रा.डॉ. कैलास चव्हाण, प्रवेश समिती प्रमुख प्रा.डॉ. संतोष तमखाने व प्रवेश समितीतील अन्य सदस्य यांच्या अधिपत्याखाली शैक्षणिक कामकाज व प्रवेशा संबंधी सभा आयोजित आली होती. या सभेत स्थापन केलेल्या समितीतील बी.ए., एम.ए. शाखेचे व बी.सी.ए. शाखेचे प्राध्यापक उपस्थित होते. तसेच महाविद्यालयाच्या अध्यापनाच्या दृष्टीने असणाऱ्या विविध सुविधा संबंधी पी.पी.टी. तयार करून करून दिवाळी नंतर बारावीच्या विद्यार्थिनींना शाळेत जाऊन दाखवावी व महाविद्यालयात प्रवेश घ्यावा असे आवाहन करावे. असे नियोजन करण्यात आले. नेहमी प्रमाणे या शैक्षणिक वर्षात ही विद्यार्थिनींचे प्रवेशा संबंधी आयोजन करण्यात आले. आपले महाविद्यालय हे महिलांचे असून एस.एन.डी.डी. महिला विद्यापीठ मुंबई संलग्नित आहे. ही जाणीव शहादा परिसरातल्या खेड्यापाड्यांवर जाऊन प्राध्यापकांनी लोकांमध्ये निर्माण केली. तसेच प्रवेशा संबंधी सखोल माहिती दिली.

आपल्या या सिनिअर आर्टस् महिला महाविद्यालयात दर वर्षी जुन महिन्यात विद्यार्थिनींना प्रवेश दिला जातो. या शैक्षणिक वर्षात नवीन शैक्षणिक धोरण NEP नुसार मराठी, इतिहास, अर्थशास्त्र मेजर कोर, इंग्रजी, आय.के.एस., अनिवार्य, एन.एस.एस., फाईन आर्ट्स, हिंदी, राज्यशास्त्र, अशा विविध विषयांमध्ये विद्यार्थिनींना प्रवेश देण्यात आला. सध्या महाविद्यालयात बी.ए., एम.ए. शाखा व बी.सी.ए. शाखा अशा तीन शाखांमध्ये विद्यार्थिनींना प्रवेश दिला जातो.

या शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मध्ये बी.ए. शाखेतील बी.ए. भाग-१ मधून एस.सी. १३, एस.टी. = ६०, एन.टी. १५, ओ.बी.सी. २८, एस.बी.सी. ०७, आणि ओपन १० असे एकूण १३३ विद्यार्थिनींनी प्रवेश घेतला. बी.ए. भाग-२ मधून एस.सी. = ११, एस.टी. २६, एन.टी.=०९, ओ.बी.सी. २४, एस.बी.सी. ०४, आणि ओपन ०३ असे एकूण ७७ विद्यार्थिनींनी प्रवेश घेतला. बी.ए. भाग-३ मधून एस.सी. ०५, एस.टी. २६, एन.टी. ०७, ओ.बी.सी. १७, एस.बी.सी. ०३, आणि ओपन ०६ असे एकूण ६४ विद्यार्थिनींनी प्रवेश घेतला. तसेच या शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मध्ये एम.ए. शाखेतील एम.ए. भाग-१ मधून एस.सी. ०३, एस.टी. = ११, एन.टी. ०५, ओ.बी.सी. १३, एस.बी.सी. ०५, आणि ओपन ०६ असे एकूण ४३ विद्यार्थिनींनी प्रवेश घेतला.

तसेच बी.सी.ए. शाखेतील बी.सी.ए. भाग-१ मधून एस.सी. ०३, एस.टी. ००, एन.टी. = ०४, ओ.बी.सी. = १५, एस.बी.सी. ०२, आणि ओपन १४ असे एकूण ३८ विद्यार्थिनींनी प्रवेश घेतला. बी.सी.ए. भाग-२ मधून एस.सी. = ०७, एस.टी. ०३, एन.टी. ०३ ओ.बी.सी. ४०, एस.बी.सी. ०१, आणि ओपन = ११ असे एकूण ६५ विद्यार्थिनींनी प्रवेश घेतला. तर बी.सी.ए. भाग-३ मधून एस.सी. ०८, एस.टी. =०३, एन.टी.=०३, ओ.बी.सी. २६, एस.बी.सी. ००, आणि ओपन ०९ असे एकूण ४९ विद्यार्थिनींनी प्रवेश घेतला. या शैक्षणिक वर्षात महाविद्यालयात बी.ए. = २७४, एम.ए. = ४३ व बी.सी.ए. = १५२ असे एकूण = ४६९ विद्यार्थिनी उच्च शिक्षणाचा लाभ घेत आहेत.

प्रवेशित विद्यार्थिनींचा सुप्त कला गुणांचा विकास व्हावा या साठी महाविद्यालयात सांस्कृतिक विभाग, राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग, क्रीडा विभाग, स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र कार्यान्वित आहेत. महाविद्यालयात विद्यापीठाच्या व शासकीय धोरणानुसार विद्यार्थिनींना शिष्यवृत्ती व फी सवलत मिळत असते.

१२. श्री चक्रधर स्वामी अवतार दिवस	४०. नवीन शैक्षणिक धोरण या विषयावर मार्गदर्शन
१३.. शिक्षक दिन	४१. शिवरायांना अभिवादन
१४. हिंदी दिवस	४२. विद्यार्थ्यांना जनसाक्षरतेचे धडे
१५. अभिजित वकृत्व करंडक राज्यस्तरीय वकृत्व स्पर्धा	४३. प्रा.प्रतिक पाटील जे.आर.एफ.घेऊन नेट परीक्षा उत्तीर्ण
१६. जिल्हा स्तरीय उडान मिनी मॅरेथॉन स्पर्धा	४४. राजभाषा गौरव दिन साजरा
१७. स्वच्छता ही सेवा अभियान	४५. महिला महाविद्यालयात मरणोत्तर नेत्रदान जनजागृती
१८. आरोग्या बाबत मार्गदर्शन	४६. महिला महाविद्यालयात मरणोत्तर नेत्रदान जनजागृती
१९. पोस्टर स्पर्धा	४७. महिला महाविद्यालयात विविध डे साजरे
२०. अभिसरण विषयावर मार्गदर्शन	४८. महाविद्यालयात सांस्कृतिक कार्यक्रम ; वेशभूषा सादर
२१. संविधान दिन साजरा	४९. महिला महाविद्यालयातील इतिहास विभागाची क्षेत्रीय भेट
२२. महिला छळ, प्रतिबंध आणि निवारण या विषयावर कार्यक्रम	५०. महाविद्यालयात डिजिटल साक्षरतावर मार्गदर्शन
२३. सामुहिक वाचन दिवस साजरा	५१. संभाजी महाराज यांना अभिवादन
२४. वाचन संकल्प पंधरवाडा	५२. महिला महाविद्यालयात संत तुकाराम महाराज बीज या विषयावर व्याख्यान
२५. एड्स जनजागृती सप्ताह विविध कार्यक्रम	५३. खुले कॅम्पस प्लेसमेंट सेल चे आयोजन
ग्रंथ प्रदर्शन	५४. शहादा महाविद्यालयात कार्यशाळेत १५६ उमेदवारांचा सहभाग
२६. निकिता राजपूत ची परेड शिबिरासाठी निवड	५५. ९८ उमेदवारांना खुले कॅम्पस इंटरव्ह्यू मध्ये संधी
२७. काव्य वाचन स्पर्धा	५६. महिला महाविद्यालयात निरोप समारंभ
२८. २०२० स्कूल कनेक्ट कार्यक्रम दत्तकगाव सोनवद येथे एन.एस.एस. निवासी शिबीर उद्घाटन	
- वरील कोष्टकातील सर्व कार्यक्रमांच्या बातम्या दैनिक लोकमत, सकाळ, आपला महाराष्ट्र, पुण्यनगरी, दिव्य मराठी, देशदूत अशा विविध प्रसिद्ध वृत्तपत्रात प्रसिद्ध करण्यात आल्या आहेत.

परीक्षा समिती

सहा.प्रा.डॉ. संतोष बी. तमखाने (प्रमुख)
प्रा. योगेश नामदेव भुसारे (सदस्य)

[बी.ए. व बी.सी.ए. - सेमिस्टर IV व VI एप्रिल / मे २०२५]

प्रथम वर्ष बी.ए. -

महाविद्यालयातील बी.ए. शाखेतीच्या एप्रिल २०२५ मध्ये झालेल्या विद्यापीठ परीक्षा B.A.- I सत्र II साठी एकूण १३३ विद्यार्थिनींनी परीक्षा फॉर्म भरला होता. त्यापैकी एकूण ११६ विद्यार्थिनींनी परीक्षा दिली होती. या परीक्षेत एकूण ९४ विद्यार्थिनी उत्तीर्ण झाल्या आहेत. तर १७ विद्यार्थिनी या अनुत्तीर्ण झाल्या आहेत तर २२ विद्यार्थिनी या ATKT मध्ये आल्या आहेत. महाविद्यालयातील FYBA चा एकूण निकाल हा शेकडेवारी नुसार ७०.६८ % लागला आहे. महाविद्यालयातील FYBA वर्गातील प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांकाने उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थिनी पुढील प्रमाणे.....

- १) प्रथम क्रमांक कु. बर्डे मानसी रवींद्र ७९.४५ % A+
- २) द्वितीय क्रमांक कु. निकुंभ पायल जयप्रकाश ७८.७३ % A+
- ३) तृतीय क्रमांक कु. नगराळे जयश्री भादू ७७.६४ % A+

मराठी विभागामध्ये एकूण २३ विद्यार्थिनी बसल्या होत्या त्यापैकी १८ विद्यार्थिनी उत्तीर्ण झाल्या तर ०५ विद्यार्थिनी या फेल झालेल्या आहेत. मराठी विभागाचा एकूण निकाल हा शेकडेवारी नुसार ७८.२६ % आहे. त्यात...

- १) प्रथम क्रमांक कु. महाजन भाग्यश्री सुरेश - ७०.३३ % A+
- १) प्रथम क्रमांक कु. बरडे रितु रवींद्र - ७०.३३ % A+
- २) द्वितीय क्रमांक कु. ठाकरे दिव्यांनी प्रल्हाद ६६.३३ % A ग्रेड]
- ३) तृतीय क्रमांक कु. भील रोशनी रुबाबसिंग - ६३.२५% A ग्रेड]

यांनी अनुक्रमे प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांकाने उत्तीर्ण होण्याचा मान मिळवला.

अर्थशास्त्र विभागामध्ये एकूण २४ विद्यार्थिनी बसल्या होत्या. त्या पैकी १८ विद्यार्थिनी उत्तीर्ण झाल्या. तर ०५ विद्यार्थिनी या अनुत्तीर्ण झाल्या. अर्थशास्त्र विभागाचा एकूण निकाल हा शेकडेवारी नुसार ७८.२६ % आहे. त्यात...

- १) प्रथम कु. पावरा आदिती गुलाबसिंग - ७३.६७ % A+
- २) द्वितीय कु. बडगुजर सेजल अनिल - ६९.०८ % A ग्रेड]
- ३) तृतीय कु. खर्डे प्रमिला गणेश- ६७.०८% A ग्रेड]

यांनी अनुक्रमे प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांकाने उत्तीर्ण होण्याचा मान मिळवला.

इतिहास विभागामध्ये एकूण १९ विद्यार्थिनी बसल्या होत्या त्या पैकी सर्व विद्यार्थिनी या उत्तीर्ण झाल्या. इतिहास विभागाचा एकूण निकाल हा शेकडेवारी नुसार १०० % आहे. त्यात-

- १) प्रथम कु. खर्डे प्रियंका गणेश - ६६.४२ % A ग्रेड]
- २) द्वितीय कु. मोरे कविता जंगा - ६४.३३ % A ग्रेड]
- ३) तृतीय कु. खर्डे प्राजक्ता गणेश - ६३.४२ % A ग्रेड]

प्रथम वर्ष बी.सी.ए.-

बी.सी.ए. - I, सत्र II साठी एकूण ३८ विद्यार्थिनी परीक्षेला बसलेल्या होत्या. सर्व विद्यार्थिनी पास झाल्या. एकूण निकाल हा शेकडेवारी नुसार १०० % आहे. त्यात-

- १) अंशिका कल्पेश जैन- 77% [O ग्रेड
- २) पूनम तुकाराम पाटील- 84.91% O ग्रेड
- ३) दुर्गा गणेश भावसार- 74.18% [A+ ग्रेड]

द्वितीय वर्ष बी.सी.ए. -

बी.सी.ए. II सत्र IV साठी एकूण ६५ विद्यार्थिनी परीक्षेला बसलेल्या होत्या. त्यापैकी एकूण २७ विद्यार्थिनी पास झाल्या आहेत तर ३७ विद्यार्थिनी **ATKT** मध्ये आलेल्या आहेत आणि १ विद्यार्थिनी अनुत्तीर्ण झाली आहे. महाविद्यालयातील गुणवंत विद्यार्थिनी खालील प्रमाणे -

- १) प्रथम क्रमांक कु. भोई कृतिका गजानन- ७४.००% A+
- २) द्वितीय क्रमांक कु. सोळंकी कंचन श्रीगणेश- ६९.७०% B+
- ३) तृतीय क्रमांक कु. बागुल वर्षा दगडू- ६०.५०% B+

तृतीय वर्ष बी.सी.ए.

बी.सी.ए. - III सत्र -VI साठी एकूण ५१ विद्यार्थिनी परीक्षेला बसलेल्या होत्या. त्यापैकी एकूण ४१ विद्यार्थिनी पास झाल्या आहेत तर १० विद्यार्थिनी या अनुत्तीर्ण झालेल्या आहेत. महाविद्यालयातील गुणवंत विद्यार्थिनी खालील प्रमाणे.

इतिहास विभाग

सहा.प्रा. देवचंद पाडवी आणि सहा.प्रा. योगेश भुसारे

शहादा तालुका एज्युकेशनल अँड को. आप. एज्युकेशन सोसा.लि. संचलित सिनिअर आर्टस् महिला महाविद्यालयात इतिहास विषयाचे पदवी व पदवीत्तर वर्गात विशेषस्तरावर अध्यापन केले जाते. विद्यार्थिनींना आपल्या देशाचा गौरवशाली इतिहास माहीत व्हावा. इतिहासामध्ये आवड निर्माण व्हावी. तसेच विद्यार्थिनींचा सर्वांगीण विकास व्हावा. यासाठी अभ्यासक्रमासोबत अभ्यासेतर उपक्रम विभागाच्या वतीने आयोजित केले जातात. शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ या वर्षामध्ये इतिहास विभागातर्फे विविध कार्यक्रम घेण्यात आले.ते पुढील प्रमाणे.

१) लोकमान्य टिळक जयंती व अण्णा भाऊ साठे जयंती. २) १९ फ्रेब्रुवारी २०२५ छत्रपती शिवाजी महाराज जयंती
३) १ मार्च २०२५ रोजी महेश्वर मध्यप्रदेश ऐतिहासिक क्षेत्रभेट केली. असे विविध कार्यकर्म इतिहास विभागातर्फे आयोजित केले.

२०२४-२५ या शैक्षणिक वर्षामध्ये इतिहास विभागात गुणवत्ताधारक विद्यार्थिनी खालील प्रमाणे -

प्रथम वर्ष इतिहास विभाग:-

द्वितीय वर्ष इतिहास विभाग

- १) कै. माया बन्सीलाल जाधव - ६६.४२ %
- २) भोई दिपाली कैलास - ६३.०८ %
- ३) रावताळे नंदिनी अनिल - ६२.८३ %

तृतीय वर्ष इतिहास विभाग

- १) प्रियंका गणेश खर्डे - ६६.४२ %
- २) मोरे कविता जंगा - ६४.३३ %
- ३) प्राजक्ता गणेश खर्डे - ६३.४२ %

पदवीत्तर पदवी (MA I history)

- १) हर्षदा सुनील खलाणे - ६८.८२ %
- २) खुशी चेतन खेडकर - ६६.९९ %
- ३) गीता रघु भील - ६४.४५

मराठी विभाग

सहा.प्रा.डॉ. मंगला एस. चौधरी

२०२४-२५ या शैक्षणिक वर्षामध्ये ही मराठी विभागांतर्गत विविध उपक्रम घेण्यात आले.

- * श्रावण महिन्यामध्ये "श्रावण सरी: शब्द मनाचे: या शीर्षका अंतर्गत काव्य वाचन स्पर्धा घेण्यात आली.
- * ग्रंथालय भेट आणि पुस्तक परिचय असा एक उपक्रम विद्यार्थिनींनी ग्रंथालयात जाऊन पुस्तकांची व्यवस्थित मांडणी आणि विविध प्रवाहातील वेगवेगळे ग्रंथ, मासिक यांचे अवलोकन केले आणि माहिती दिली गेली.
- * मराठी राजभाषा संवर्धन पंधरवडा साजरा करताना प्राचीन ग्रंथांचे पूजन करून अभंग वाचन करण्यात आले.
- * ३ जानेवारी सावित्रीबाई फुले जयंती निमित्त मी सावित्री बोलते हा एकपात्री प्रयोग करण्यात आला कु. नेहा मोहनलाल जाधव या विद्यार्थिनींनी सावित्रीबाई फुले यांची भूमिका साकार.
- * दिनांक १६ मार्च रोजी तुकाराम बीज या कार्यक्रमानिमित्त धुळे येथील प्रा. डॉ. नामदेव माळी सर यांचे व्याख्यान ठेवण्यात आले होते.
- * विद्यार्थिनींच्या विविध अंगाने विकास व्हावा या अनुषंगाने विभागांतर्गत वर्षभर उपक्रम घेतले जातात.....

महाविद्यालयाचे डॉ.कैलास रतिलाल चव्हाण यांना शिक्षक रत्न पुरस्कार राज्यस्तरीय पुरस्कार २०२४, विद्याभूषण राष्ट्रीय पुरस्कार २०२५, प्राप्त झाले. संपादकीय कार्य सस्टनेबल अँड होलेस्टिक डेव्हलपमेंट आय एस एस एन २२७८ ९३०८ या संशोधन पत्रिकेसाठी केलेले आहे.

अर्थशास्त्र विभागाच्या विद्यार्थिनींनी ए. आय. फॉर ऑल या परीक्षेचे प्रमाणपत्र मिळविलेले आहे.

शैक्षणिक अनुभवांचा थेट अभ्यास करता यावा याकरिता क्षेत्रभेट यांचे नियोजन केलेले आहे. विद्यार्थिनींना अर्थशास्त्राच्या विविध शाखांचा अभ्यास करताना या क्षेत्रभेटीचा उपयोग झालेला आहे.

कैरी लोणचे निर्मिती, पापड निर्मिती, उद्योग जगत क्षेत्रभेट विद्यार्थिनींनी केलेली आहे. ए.पी.एम.सी कृषी उत्पन्न बाजार समिती येथे कृषी मालाचे शेतीमालाचे खरेदी विक्री व्यवहारांचे निरीक्षण केले. क्षेत्रभेट केली.

कोरडवाहू शेती आणि शाश्वत विकास, बँकिंग क्षेत्रातील डिजिटल करन्सी आणि ई-कॉमर्स असे नाविन्यपूर्ण उपक्रम अर्थशास्त्र विभागाने केलेले आहे.

उद्योजकता विकास एच.डी. एफ.सी. बँक मॅनेजर जिया अहमद, श्री निलेश बागले, व श्री. राकेश महाले यांनी उत्कृष्टपणे मार्गदर्शन केले. त्याबरोबरच अर्थशास्त्र विभागाच्या विद्यार्थिनींनी व प्राध्यापकांनी महाविद्यालयाच्या इतर विभागाच्या कार्यक्रमात उपस्थिती. आयोजन, सूत्रसंचालन उत्कृष्टपणे हाताळले.

महाविद्यालय व विद्यापीठ स्तरावर विविध कार्यक्रमात बौद्धिक सांस्कृतिक आणि शैक्षणिक कार्यक्रमात चुणूक दाखवत कौतुकास्पद कामगिरी व यश संपादन केले आहे यामध्ये प्रामुख्याने अविष्कार २०२४ यामध्ये विद्यार्थिनींनी केलेली कामगिरी महत्त्वाची आहे.

अर्थशास्त्र विभागाचा परीक्षा निकाल सतत सरासरी शेकडा ७० पेक्षा जास्त ठेवण्यात विद्यार्थ्यांनी पुन्हा सक्षम ठरल्या आहेत, यावषचा अर्थशास्त्र विभागाचा परीक्षा निकाल बीए भाग एकचा निकाल १०० टक्के लागलेला आहे. बीए भाग २ चा निकाल ७५ टक्के एवढा लागलेला असून बीए भाग ३ चा निकाल ८८ टक्के लागलेला आहे.

केंद्रीय व राज्य अर्थसंकल्प सादरीकरण नियमित करण्यात आले असून चालू वर्ष अंतरिम अर्थसंकल्प असल्याने अर्थशास्त्र विभागाच्या वतीने चालू वर्षातील अंतरिम अर्थसंकल्पाचे वाचन करण्यात आले.

अर्थशास्त्र विभागाच्या प्राध्यापकांनी अभ्यासक्रम पूर्ण केलेला असून अभ्यासावर आधारित नियोजित कार्यक्रमांची लगबग सुरु आहे.

परीक्षेत चांगले यश मिळावे याकरिता अभ्यासाचे रिविजन सुरु असून प्रश्नपत्रिका संच सोडविलेले आहेत.

वरिष्ठांचा स्नेह आणि आमच्या सर्वच पालकांचे विशेष असे आभार.

सहाय्यक प्राध्यापक डॉक्टर कैलास रतिलाल चव्हाण व सहाय्यक प्राध्यापक वृंद.

विषय: भारताच्या आर्थिक विकासात शेतीची भूमिका: एक अध्ययन

सोनवणे सुषमा, सामुद्रे हेमलता, गोसावी धनश्री

B.Aadhar

Single Blind Peer - Reviewed & Reference Indexed

February - 2025

ISSUE No - (DVIII) 508

Impact factor- 8,632 (SJIF)

ISSN-2278-9308

प्राध्यापकांचा शैक्षणिक प्रगती अहवाल

सहा.प्रा.डॉ. संतोष भिका तमखाने
(हिंदी विभाग)

- १) प्रकाशित पुस्तक - पांडे के कथा साहित्य में नारी मनोविज्ञान विकास प्रकाशन कानपुर २०८०२७. ISBN No. 978-93-48200-37-2
- २) अक्षरधारा रिसर्च जर्नल, अक्षरा पब्लिकेशन्स फेब्रुवारी २०२५/स्पेशल Issue/ volume V EISSN No.3048-8095 मध्ये मुणाल पांडे की कहानियों में ग्रामीण परिवेश या विषयावर शोधनिबंध प्रकाशित.
- ३) आधार इन्टरनेशनल पब्लिकेशन्स अमरावती, इम्पॅक्ट फॅक्टर - 8.632 [SJIF] फेब्रुवारी 2025, EISSN No.2278-9308 मध्ये मणाल पांडे के उपन्यासों में आधुनिकता से जूझती ग्रामीण नारी का मनोविश्लेषण या विषयावर शोधनिबंध प्रकाशित.

प्रा.डॉ. कैलास रतिलाल चव्हाण
सहाय्यक प्राध्यापक

- १) प्रशिक्षण कार्यक्रम : वाधवाणी फाऊंडेशन, उद्योजकता शिक्षण, प्रमाणपत्र (२०२५)
- २) पीक उत्पादन अंदाजासाठी डेटा ऑनलाइटिक्स कोर्स (२०२५)
- ३) विद्यार्थी उपक्रम: महिला महाविद्यालयात कार्यरत असल्याने विद्यार्थिनींना रोजगाराभिमुख शिक्षण आणि करिअर मार्गदर्शनासाठी केलेले प्रयत्न.
- ४) संस्थात्मक जबाबदारी: महाविद्यालयातील विविध समित्यांवर (उदा. प्रवेश समिती, सांस्कृतिक समिती) सदस्य म्हणून सक्रिय सहभाग.

प्रा.डॉ. मंगला एस.चौधरी
सहाय्यक प्राध्यापिका

- १) संत साहित्यातील मानवतावाद'' जळगाव विद्यापीठात नॅशनल कॉन्फरन्स
- २) ''प्राचीन काळातील महिलांचे भारतीय ज्ञान परंपरेत योगदान'' स्त्री अभ्यास केंद्र आणि यजीसी यांच्या संयुक्त विद्यमाने धळे येथे नॅशनल कॉन्फरन्स.

प्रा. मंगला जी. पाटील
सहाय्यक प्राध्यापिका

- 1) Online International Conference on Viksit Bharat@2047, scheduled to take place on September 29, 2024.
- 2) One day online National conference on status of Indian women . 31Jan. 2024"
- 3) One day international level multidisciplinary conference ON "sustainable and holistic development challenges and opportunities"* 22 February 2025

Paper published: महाराष्ट्रातील बिगर कृषी सहकारी पतसंस्थांचे ग्रामीण विकासातील योगदान हा शोध निबंध सादर केला. ISSN No.- 2278 - 9308.

● संस्थापक अध्यक्ष ●

कै.डॉ.काकासाो.विश्राम हरी पाटील
श.ता.एज्यु.अॅण्ड को.ऑप.एज्यु.सोसायटी,शहादा

● प्रेरणा स्थान ●

कै.फकिरा जयराम पाटील
(मोठाभाई)

● आमचे आधारस्तंभ ●

मा.वनश्री तात्यासाो. मोतिलाल फकिरा पाटील

एम.एस्सी.(अॅग्री)

चेअरमन, श.ता.एज्यु.अॅण्ड को.ऑप.एज्यु.सोसायटी,शहादा

• कुशल मार्गदर्शक •

मा.श्री. हिरालाल नगीन पटेल
व्हा.चेअरमन, श.ता.एज्यु.अॅण्ड को.ऑप.एज्यु.सोसायटी,शहादा

मा.सौ. प्रितीताई अभिजीत पाटील
सदस्या, महाविद्यालय विकास समिती

शहादा तालुका एज्युकेशनल सोसायटी अँड को-ऑप.एज्युकेशनल सोसायटी लि., शहादा, जि. नंदुरबार

• संचालक मंडळ •

श्री मोतिलाल फकिरा पाटील
(चेअरमन)

श्री. हिरालाल नगीन पटेल
(व्हा.चेअरमन)

श्री.अंबालाल काशिनाथ पटेल
(सचिव)

श्री. अनिल भाईदास पाटील
(संचालक)

श्री. हिरालाल बाबू पाटील
(संचालक)

श्री.अभिजित मोतिलाल पाटील
(संचालक)

श्री. दिलीप लिमजी पाटील
(संचालक)

श्री. जयदेव भाऊभाई पाटील
(संचालक)

श्री. आनंदा पांडू पाटील
(संचालक)

श्री. प्रकाश जाधव पाटील
(संचालक)

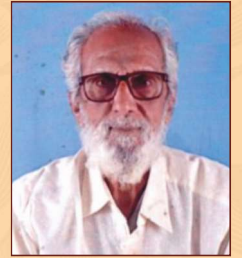
सौ.करुणाबेन छोटूलाल चौधरी
(संचालिका)

सौ. रेखा आनंद पाटील
(संचालिका)

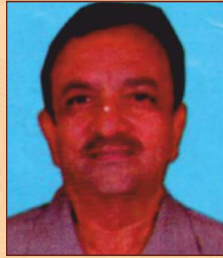
श्री. हरी दत्तु पाटील
(संचालक)

श्री.साहेबगीर भगवानगीर गोसावी
(संचालक)

श्री. मनिष सदाशिव पाडवी
(संचालक)

श्री.नरेंद्रकुमार नवनीतलाल शाह
(संचालक)

श्री.विश्वनाथ सोमजी पाटील
(संचालक)

श्री.संजय पुरुषोत्तम पाटील
(तज्ञ संचालक/समन्वयक)

सिनिअर आर्टस् महिला महाविद्यालय, शहादा, जि. नंदुरबार

प्राध्यापक वृंद

प्रा.डॉ.आय.जे.पाटील
(प्राचार्य)

डॉ.संतोष बी. तमखाने
(हिंदी विभाग प्रमुख)

प्रा.काकासो जे.अनपट
(अर्थशास्त्र विभाग)

डॉ.कैलास आर.चव्हाण
(अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख)

डॉ.मंगला एस.चौधरी
(मराठी विभाग प्रमुख)

प्रा.मंगला जी. पाटील
(अर्थ व राज्यशास्त्र विभाग)

प्रा.देवचंद पी. पाडवी
(इतिहास विभाग प्रमुख)

प्रा.योगेश एन. भुसारे
(इतिहास विभाग)

प्रा.प्रियंका आर.चव्हाण
(मराठी विभाग)

प्रा.कृतिका द्विवेदी
(इंग्रजी विभाग)

प्रा.प्रतिक आय.पाटील
(मराठी विभाग)

प्रा.अक्षता एच.पाटील
(अर्थशास्त्र विभाग)

प्रा.कविता पी. चौधरी
(बी.सी.ए.विभाग प्रमुख)

प्रा.कविता यु. गुलाले
(बी.सी.ए.विभाग)

प्रा.हर्षदा डी.महाले
(बी.सी.ए.विभाग)

शिक्षकेतर कर्मचारी वृंद

श्री.निलेश पी. पाटील
(लिपिक)

श्री.योगेश यु. पाटील
(लिपिक)

श्री.भूषण एस. पाटील
(शिपाई)

श्रीमती चित्रकला पी. पाटील
(शिपाई)

श्री.हेमंत आर. जाधव
(शिपाई)

श्री.गोंडा एस. वसावे
(शिपाई)

महाविद्यालयीन विद्यार्थी परिषद २०२४-२५

प्राचार्य डॉ.आय.जे.पाटील
(अध्यक्ष)

प्रा.डॉ.संतोष बी. तमखाने
(शिक्षक प्रतिनिधी)

प्रा.देवचंद पी.पाडवी
(NSS कार्यक्रम अधिकारी)

प्रा. योगेश एन.भुसारे
(शा.शि.प्र.क्रीडा संचालक)

चांदणी वसंत बोरसे
(तृतीय वर्ष बी.ए.)
विद्यापीठ प्रतिनिधी

रोहणी योगेश सोनवणे
(तृतीय वर्ष बी.सी.ए.)
विद्यार्थी सेक्रेटरी

भाग्यश्री सुरेश महाजन
(तृतीय वर्ष बी.सी.ए.)
वर्ग प्रतिनिधी

नेहा मोहनलाल जाधव
(द्वितीय वर्ष बी.ए.)
वर्ग प्रतिनिधी

कृतिका गजानन भोई
(तृतीय वर्ष बी.सी.ए.)
वर्ग प्रतिनिधी

जयश्री पंडीत मोरे
(तृतीय वर्ष बी.सी.ए.)
वर्ग प्रतिनिधी

ममता आण्णा वळवी
(प्रथम वर्ष बी.ए. मराठी)
वर्ग प्रतिनिधी

पुनम तुकाराम पाटील
(प्रथम वर्ष बी.सी.ए.)
वर्ग प्रतिनिधी

नेहा दगा कापूरे
(प्रथम वर्ष बी.ए.)
सांस्कृतिक प्रतिनिधी

कल्याणी भोगुदास मिरगे
(प्रथम वर्ष बी.सी.ए.)
सांस्कृतिक प्रतिनिधी

मृणाली दिपक बेडसे
(द्वितीय वर्ष बी.ए.)
रा.से.यो. प्रतिनिधी

प्रगती नरेंद्रसिंग गिरासे
(प्रथम वर्ष बी.सी.ए.)
रा.से.यो. प्रतिनिधी

कंचन श्रीगणेश सोलंकी
(द्वितीय वर्ष बी.सी.ए.)
क्रिडा प्रतिनिधी

लक्ष्मी मंगेश भामरे
(तृतीय वर्ष बी.ए.)
क्रिडा प्रतिनिधी

प्रगती संजय चौधरी
(द्वितीय वर्ष बी.ए.)
क्रिडा प्रतिनिधी

अफरीन इसानी
(तृतीय वर्ष बी.ए.)
नियतकालिक प्रतिनिधी

नेहा मोहनलाल जाधव
(तृतीय वर्ष बी.ए.)
नियतकालिक प्रतिनिधी

मनस्वी किशोर भोई
(तृतीय वर्ष बी.सी.ए.)
नियतकालिक प्रतिनिधी

माधुरी शरद चौधरी
(तृतीय वर्ष बी.ए.)
नियतकालिक प्रतिनिधी

हर्षला लिलाकांत चौधरी
(तृतीय वर्ष बी.सी.ए.)
नियतकालिक प्रति.

✧ गौरवाचे मानकरी ✧

शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ चा निकालावर

अर्थशास्त्र विभाग (तृतीय वर्ष)

आदिती गुलाबसिंग पावरा
(७३.६७%) - विभागात प्रथम

सेजल अनिल बडगुजर
(६९.८८%) - विभागात द्वितीय

प्रमिला गणेश खर्डे
(६७.०८%) - विभागात तृतीय

अर्थशास्त्र विभाग (द्वितीय वर्ष)

निकिता सदाशिव कुवर
(६७.८३%) - प्रथम

कावेरी कैलास गिरासे
(६६.४२%) - द्वितीय

कल्पना महेंद्र सामुद्रे
(६९.४२%) - तृतीय

अर्थशास्त्र विभाग (प्रथम वर्ष)

सुष्मा ईश्वर सोनवणे
(७५.३६%) - विभागात प्रथम

प्रियंका राधेश्याम वाघ
(७४.२७%) - विभागात द्वितीय

धनश्री राजेंद्रगीर गोसावी
(७३.२७%) - विभागात तृतीय

मराठी विभाग (तृतीय वर्ष)

भाग्यश्री सुरेश महाजन
(७०.३३%) - प्रथम

रितु रविंद्र बर्डे
(७०.३३%) - प्रथम

दिव्यानी प्रल्हाद ठाकरे
(६६.३३%) - द्वितीय

रोशनी रुबाबसिंग भील
(६३.२५%) - तृतीय

✧ गौरवाचे मानकरी ✧
शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ चा निकालावर

... मराठी विभाग (द्वितीय वर्ष) ...

अलका नगीन कोळी
(७४.७५%) - प्रथम

प्रगती संजय चौधरी
(७२.९२%) - द्वितीय

नेहा मोहनलाल जाधव
(७०.८३%) - तृतीय

... मराठी विभाग (प्रथम वर्ष) ...

वैशाली सतिष महाजन
(७६.३६%) - प्रथम

राणी सुरेश पारधी
(७४.५५%) - द्वितीय

मयुरी सतिष महाजन
(७३.३६%) - तृतीय

... इतिहास विभाग (तृतीय वर्ष) ...

प्रियंका गणेश खर्डे
(६६.४२%) - विभागात प्रथम

कविता जंगा मोरे
(६४.३३%) - विभागात द्वितीय

प्राजक्ता गणेश खर्डे
(६३.४२%) - विभागात तृतीय

... इतिहास विभाग (द्वितीय वर्ष) ...

कै. माया बन्सीलाल जाधव
(६६.४२%) - प्रथम

दिपाली कैलास भोई
(६३.०८%) - द्वितीय

नंदिनी अनिल रावताळे
(६२.८३%) - तृतीय

✧ गौरवाचे मानकरी ✧

शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ चा निकालावर

इतिहास विभाग (एम.ए. प्रथम वर्ष)

हर्षदा सुनिल खलाणे
(६८.८२%) - विभागात प्रथम

खुशी चेतन खेडकर
(६६.९९%) - विभागात द्वितीय

गीता रघु भील
(६४.४५%) - विभागात तृतीय

बी.सी.ए. शाखा (तृतीय वर्ष)

चांदनी वसंत बोरसे
(८०.८०% ए+ श्रेणी) - प्रथम

हर्षला कैलास पवार
(७८.६०% ए+ श्रेणी) - द्वितीय

करुणा नितिन सोनी
(७७.००% ए+ श्रेणी) - तृतीय

बी.सी.ए. शाखा (द्वितीय वर्ष)

कृंतिका गजानन भोई
(७४.००% ए+ श्रेणी) - प्रथम

कंचन श्रीगणेश सोलंकी
(६९.७०% बी+ श्रेणी) - द्वितीय

वर्षा दगडू बागुल
(६०.५०% बी+ श्रेणी) - तृतीय

बी.सी.ए. शाखा (प्रथम वर्ष)

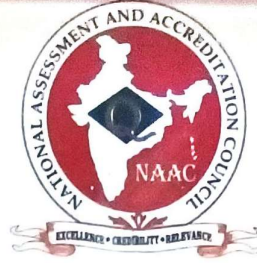
अंशिका अल्पेश जैन
(७७.६४%) - प्रथम

पुनम तुकाराम पाटील
(७४.९९%) - द्वितीय

दुर्गा गणेश भावसार
(७४.९८%) - तृतीय

राष्ट्रीय मूल्यांकन एवं प्रत्यायन परिषद

विश्वविद्यालय अनुदान आयोग का स्वायत्त संस्थान

NATIONAL ASSESSMENT AND ACCREDITATION COUNCIL

An Autonomous Institution of the University Grants Commission

Certificate of Accreditation

*The Executive Committee of the
National Assessment and Accreditation Council
on the recommendation of the duly appointed*

*Peer Team is pleased to declare the
Shahada Taluka Educational Society and Co.op. Education Society Limited's
Sr. Arts Mahila Mahavidyalaya
Dondaicha Road, Shahada, affiliated to
Shreemati Nalibai Damodar Thackersey Women's University, Maharashtra as*

Accredited

with CGPA of 2.07 on four point scale

at B grade

valid up to January 07, 2025

Date : January 08, 2020

*S.C. Desai
Director*

महाराष्ट्र विधान परिषद

सत्यमेव जयते

चंद्रकांत रघुवंशी
सदस्य-महाराष्ट्र विधान परिषद, मुंबई

नंदुरबार : आमदार कार्यालय परदेशीपुरा, नंदुरबार - ४२५ ४१२ • निवास : 'रामपॅलेस', बाहेरपुरा, नंदुरबार जि. नंदुरबार - ४२५ ४१२

दिनांक :

दिनांक 24 सप्टेंबर, 2024

शुभेच्छा संदेश पत्र

नमस्कार,

शहादा तालुका को-ऑपरेटीव्ह एज्युकेशन सोसायटी, शहादा जि. नंदुरबार संचालित वरीष्ठ कला महिला महाविद्यालय यांच्या वार्षिक नियतकालिक "झेप" हा अंक प्रकाशित करण्याचा मानस असून त्यास माझ्या मनःपूर्वक शुभेच्छा !

शहादा तालुका को-ऑपरेटीव्ह एज्युकेशन सोसायटी, शहादा जि. नंदुरबार या संस्थेने सन 2001 साली ग्रामीण आदिवासी मुलींना, महिलांना उच्च शिक्षणाची संधी उपलब्ध व्हावी या उदात्त हेतुने महिला महाविद्यालय सुरु केले आहे. या महिला महाविद्यालयात कला, बी.सी.ए, फॅशन डिझायनिंग अश्या तीनही विद्याशाखांचे अभ्यासक्रम उपलब्ध असून तज्ञ व अनुभवी प्राध्यापकांचे मार्गदर्शन ग्रामीण आदिवासी विद्यार्थीनींना मिळत आहे. या महिला महाविद्यालयात सर्व संवर्गातील महिला उच्च शिक्षणाचा लाभ घेत असून संस्थेचे चेअरमन, व्हा.चेअरमन तसेच संचालक मंडळ नेहमी महिला महाविद्यालयाच्या विकासासाठी नेहमी प्रयत्नशिल आहेत.

आपल्या शहादा तालुका को-ऑपरेटीव्ह एज्युकेशन सोसायटी, शहादा जि. नंदुरबार या संस्थेच्या माध्यमातून ज्ञानदानाचे पवित्र कार्य अविरत घडत राहो ! पुनश्च: माझ्याकडून वार्षिक नियतकालिका "झेप" या पुस्तिकेच्या प्रकाशनास मनःपूर्वक शुभेच्छा देतो.

धन्यवाद !

आपला स्नेहांकित,

(चंद्रकांत रघुवंशी)

एस.एन.डी.टी.महिला विद्यापीठ, मुंबई संलग्नित,
शहादा तालुका एज्युकेशनल सोसायटी अँड को-ऑप.एज्युकेशनल सोसायटी लि., शहादा संचलित,

सिनिअर आर्टस् महिला महाविद्यालय, शहादा

तमसो मा ज्योतिर्गमय

नॅक पुनर्मूल्यांकन "बी" श्रेणी प्राप्त
CGPA 2.07

कै.डॉ.विश्रामकाका शैक्षणिक संकुल

शहादा, जि. नंदुरबार, पिन-४२५४०९

अंक १० वा
झोप

वार्षिक नियतकालिक
२०२४-२५

तमसो मा ज्योतिर्गमय

एस.एन.डी.टी.महिला विद्यापीठ, मुंबई संलग्नित,
शहादा तालुका एज्युकेशनल सोसायटी अॅण्ड को-ऑप.एज्युकेशनल सोसायटी लि., शहादा संचलित,
सिनिअर आर्टस् महिला महाविद्यालय, शहादा

नॅक पुनर्मुल्यांकन "बी" श्रेणी प्राप्त
CGPA 2.07

कै.डॉ.विश्रामकाका शैक्षणिक संकुल
शहादा, जि. नंदुरबार, पिन-४२५४०९

स्व. सुशिलाबेन डी. शाह

श्रीमती दुर्गाबेन विश्वनाथन्
(ऑस्ट्रेलिया)

आमचे आश्रयदाते

* विद्यापीठ गीत *

संस्कृता स्त्री पराशक्ति स्वर हमारा है,
विश्व है परिवार, भारत घर हमारा है ।
हम नहीं है दीन, कहता कौन हम अबला,
है सबल संस्कृति हमारी, हम सभी सबला,
ज्योति से जगमग हुआ, अंतर हमारा है ।
विश्व है परिवार, भारत घर हमारा है ।
स्वप्न ठाकरसी हुआ साकार है इसमें,
महर्षी कर्वे तपस्या - सार है इसमें,
हम दिशाएँ और यह दिनकर हमारा है ।
विश्व है परिवार, भारत घर हमारा है ।

GOAL OF OUR COLLEGE

• Vision :

Communicate to Women's all round Development in this Rural and Tribal region has spearheaded our vision to address their needs in the field of their education and empowerment.

• Mission :

To "Empower women and make them self reliant". To empower the illiterate, ignorant, uneducated masses by educating them and by creating in them the social, political and cultural awareness. To uplift the downtrodden, backward, tribal and weaker Sections of Shahada block through. To give them confidence that they are the creators and not the creatures of their fate. To make them think that knowledge creating their future.

• Objective :

- *To develop the attitude and eager of the student to gain knowledge in competitive examination.*
- *To impart quality education to create the sensible, imaginative, responsible, creative youth.*
- *To initiate process to attain harmony and social balance in the society.*
- *To create a common platform for the young student leaders.*
- *To achieve excellence in academic disciplines, research and extension activities through emphasis on "Quality in every Activity"*

विद्यार्थीनिशी ऑनलाईन सुसंवाद साधतांना एस.एन.डी.टी. महिला विद्यापीठाच्या कुलगुरु मा.डॉ.उज्वला चक्रदेव

मा.वनश्री तात्यासाहेबांच्या अभिष्टचिंतन सोहळा प्रसंगी परिसरातील स्वच्छता सेवक म्हणून महिला कर्मचारीला सन्मानपत्र देतांना आश्रयदाते सौ.दुर्गाबेन विश्वनाथन.

पिस्तूल शूटिंग स्पर्धेत नैपुण्य प्राप्त रिकू नाईक (ऑल इंडिया प्लेयर) हिचा सत्कार करताना चेअरमन मा.वनश्री मोतीलाल पाटील, व्हा.चेअरमन श्री.हिरालाल पटेल व प्राचार्य डॉ.आय.जे.पाटील

तीन दिवसीय लाईफ स्किल ट्रेनिंग प्रोग्रामचा उद्घाटन समारोह प्रसंगी मनोगत व्यक्त करताना चेअरमन मा.वनश्री मोतीलाल पाटील, व्हा.चेअरमन श्री.हिरालाल पटेल व प्राचार्य

महाविद्यालय कॅम्पस प्लेसमेंट सेल प्रसंगी मार्गदर्शन करताना महाविद्यालय विकास समिती सदस्या सौ.प्रितीताई पाटील

कृ.उ.बा.चे सभापती मा.श्री.दादासो.अभिजित पाटील यांचेसमवेत राष्ट्रीय सेवा योजनेचा विद्यार्थिनींचा रन फॉर शहादा या उपक्रमात सहभाग

राष्ट्रीय सेवा योजना एककच्या वतीने वरुळ-कानडी येथे जल-जंगल संवर्धन मिशन अंतर्गत 'पाणी अडवा पाणी जिरवा' उपक्रम प्रसंगी सौ.प्रितीताई पाटील

अहमदाबाद येथे गेल्या शैक्षणिक सहलीचे एक क्षणचित्र

सहकार शक्ति प्रगतीचा मार्ग

श. ता. को. ऑप. एज्युकेशन सोसा. लि., शहादा

कै. डॉ. विश्रामकाका शैक्षणिक संकुल, शहादा

गोट व्ही. के. शाह विद्या मंदीर, शहादा

कै. सौ. जी. एफ. पाटील कनिष्ठ महाविद्यालय

विकास विद्या मंदीर क. महा. किसान कौशल्य

गोट व्ही. के. शाह प्राथमिक विद्या मंदीर

सिनिअर आर्ट्स महिला महाविद्यालय

विज्ञान वरिष्ठ महाविद्यालय, शहादा

आय्. एम्. आर. डी.

अध्यापक विद्यालय

